

'SEKS IS EEN GAME'

**GEWENSTE EN ONGEWENSTE
SEKSUELE ERVARINGEN
VAN JONGEREN OP INTERNET**

‘SEKS IS EEN GAME’

GEWENST EN ONGEWENST
SEKSUEEL GEDRAG
VAN JONGEREN OP INTERNET

Utrecht, 1 juni 2006

Auteurs:

Hanneke de Graaf

Ine Vanwesenbeeck

Projectnummer: SGI014

© 2006 Rutgers Nisso Groep

VOORWOORD

Het internet wordt door jongeren in grote getale gebruikt, niet in de laatste plaats om in contact te komen met elkaar, op vriendschappelijk dan wel seksueel gebied. Remco Pijpers (specialist 'jeugd en media' KPN) en Justine Pardoën (hoofdredacteur Ouders Online) houden zich al drie jaar intensief journalistiek bezig met het gedrag van jongeren in digitale vriendennetwerken en informeren opvoeders via www.mijnkindonline.nl en hun boeken 'Mijn Kind Online, hoe begeleid je je kind op internet?' en 'Mijn Leerling Online, hoe begeleid je je leerling op internet?'.

Recentelijk bereikten hen verontrustende berichten over negatieve uitwassen van de over het algemeen positieve seksuele ervaringen van jongeren op internet. Uit cijfers van het Korps Landelijke Politiediensten leek het aantal zedenzaken via internet sterk toe te nemen. Pardoën en Pijpers constateren, tegen die achtergrond, grensoverschrijdend gedrag bij tieners op internet. Tieners en hun ouders geven aan behoefte te hebben aan meer voorlichting. Pijpers en Pardoën vonden dat observaties een wetenschappelijke basis nodig hadden, om vervolgens een voorlichtingscampagne te kunnen opzetten. Zij vonden een samenwerkingspartner in de Rutgers Nisso Groep, die in haar werk streeft naar gelijkwaardige seksuele verhoudingen én een jarenlange expertise heeft opgebouwd op het terrein van jongeren en seksualiteit. De Rutgers Nisso Groep heeft een onderzoek uitgevoerd naar de gewenste en ongewenste seksuele ervaringen van jongeren op internet, waarvan in dit rapport verslag wordt gedaan. Ze had dit niet zonder de hulp van verschillende betrokken partijen kunnen doen, die we hiervoor grote dank verschuldigd zijn.

Ten eerste gaat onze dank uit naar Remco Pijpers en Justine Pardoën. Hun expertise op het terrein van jongeren en internet leverde onmisbare input bij de opzet van het onderzoek. Bovendien hebben zij in de afgelopen jaren intensief contact opgebouwd met verschillende jongerensites, waardoor het mogelijk was via deze sites een omvangrijke groep jongeren te werven. Uiteraard willen we de beheerders van deze sites - Michel Hendriks van Sugababes/Superdudes.nl, Ron Papot van Partypeeps2000.com, Abdel Rahmen El Shershaby van Marokko.nl en Jon Geerars van Scholieren.com - ook hartelijk danken voor hun inzet en betrokkenheid. Daarnaast zijn we dank verschuldigd aan Jochen Peter, die vanuit zijn eigen onderzoek naar jongeren en internet inspirerend en opbouwend commentaar gaf op de vragenlijst.

Maar bovenal gaat onze dank uit naar de jongeren die hebben meegedacht over de opzet van de vragenlijst en naar de vele duizenden jongeren die ons de kans gaven kennis te nemen van hun leuke en minder leuke seksuele ervaringen op internet. Wij hopen dan ook dat de resultaten van het onderzoek er uiteindelijk toe zullen bijdragen dat het voor deze jongeren leuk blijft op internet.

Hanneke de Graaf
Ine Vanwesenbeeck

INHOUDSOPGAVE

1	Opzet en uitvoering van het onderzoek	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doelstelling	1
1.3	Vraagstellingen	2
1.4	Methode	2
1.5	Werving en samenstelling van de steekproef	3
1.6	Analyses	4
2	Internetgebruik	7
2.1	Algemeen internetgebruik	7
2.2	Risico-perceptie	9
2.3	Gebruik van internet met een seksueel of relationeel doel	10
2.4	Samenvatting	11
3	Seksuele ervaringen op internet	13
3.1	Seksueel getinte vragen	13
3.2	Verzoek om iets seksueels te laten zien voor de webcam	15
3.3	Beelden van naakt of seksueel gedrag op de webcam	18
3.4	Seksueel getinte opnames	20
3.5	Afspreken via internet	23
3.6	Wat wordt nou echt ‘vervelend’ gevonden?	25
3.7	Samenvatting	26
4	Verklarende factoren	29
4.1	Verschillen naar leeftijd	29
4.2	Verschillen naar etnische achtergrond	31
4.3	Verschillen naar opleidingsniveau	33
4.4	Samenhang met psychosociale en gedragsfactoren	34
4.5	Samenvatting	42
5	Ondersteuningsbehoeften	45
5.1	Sociale steun bij negatieve ervaringen	45
5.2	Ondersteuningsbehoeften bij negatieve ervaringen	46
5.3	Samenvatting	47
6	Conclusies	49
Bijlage 1	Concepten in de vragenlijst	53
Bijlage 2	Psychometrische kenmerken schalen	57
Literatuur		61

1 OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

In dit hoofdstuk worden de achtergronden van dit onderzoek beschreven en wordt ingegaan op de opzet en uitvoering ervan.

1.1 Aanleiding

Het gebruik van internet door jongeren is exponentieel toegenomen. Jongeren gebruiken het internet niet in laatste instantie om informatie over seks te vinden of om erotisch geladen contacten te leggen (De Graaf, Meijer, Poelman en Vanwesenbeeck, 2005). Het internetgebruik van jongeren en de mogelijk negatieve seksuele ervaringen op en via het internet zijn onderwerp van heftig maatschappelijk en zelfs politiek debat. Zo is er van verontrusting sprake door informatie in de media over het seksuele gehalte van het msn'en en cammen dat door opvallend veel meisjes en jongens zou worden gedaan. De verontrusting wordt onder andere gevoed door signalen vanuit de KLPD (Korps Landelijke Politiediensten) van een substantiële toename in het aantal zaken van misbruik waar het internet een rol in heeft gespeeld. Ook vestigen diverse grote jongerensites aandacht op de problematiek door zelfopgestelde richtlijnen voor verantwoord gebruik naar buiten te brengen en te melden dat zij zich beraden op manieren om jonge gebruikers van hun sites tegen ongewenst seksueel contact te wapenen.

1.2 Doelstelling

KPN neemt haar maatschappelijke verantwoordelijkheid en neemt het initiatief tot een campagne ter preventie van seksuele intimidatie en seksueel geweld via het internet. Die campagne wordt opgezet met de KLPD en de grootste jongerencommunities van Nederland, waaronder Sugababes.nl, Partypeeps2000.com, MSN, BNN en MTV Networks, Het bedrijf heeft een onafhankelijk kennis- en adviescentrum jeugd en nieuwe media opgericht, de stichting Mijn Kind Online, dat een formele voorzetting is van mijnkindonline.nl. De stichting coördineert de campagne.

Alvorens een dergelijke campagne kan worden opgezet bestaat er behoefte aan informatie over aard en omvang van positieve en negatieve seksuele ervaringen van (jonge) internetgebruikers en over (demografische, gedragsmatige en psychosociale) factoren die met het hebben van negatieve ervaringen via internet samen zouden kunnen hangen. Het zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat bepaalde omgevingsfactoren, de aard van het internetgebruik of het (seksueel) zelfbeeld jongeren kwetsbaar maken voor negatieve ervaringen. Eveneens is het zinvol meer te weten over degenen die (wellicht tot op zekere hoogte onbewust) grensoverschrijdend gedrag vertonen. Momenteel is er op dit vlak nog erg weinig betrouwbare informatie voorhanden. Om op basis van feitelijke informatie een campagne te kunnen opzetten, hebben KPN en de Stichting Mijn Kind Online de Rutgers Nisso Groep verzocht om een onderzoek uit te voeren naar de gewenste en ongewenste seksuele ervaringen van jongeren op internet.

1.3 Vraagstellingen

De volgende vraagstellingen worden in dit onderzoek beantwoord:

- In welke mate hebben actief internettende jongeren positieve en/of negatieve seksuele ervaringen (gehad) op of via het internet? En om wat voor ervaringen gaat het hier precies?
- Onderscheiden jongeren met negatieve seksuele ervaringen zich van jongeren die deze ervaringen niet hebben op (enkele) relevante demografische, gedragsmatige of psychosociale kenmerken?
- In welke mate maken actief internettende jongeren zich zelf schuldig aan seksueel grensoverschrijdend gedrag op of via het internet? Om wat voor gedrag gaat het hier precies?
- Onderscheiden degenen die dit doen zich van andere gebruikers op (enkele) relevante demografische, gedragsmatige of psychosociale kenmerken?

1.4 Methode

Teneinde deze vraagstellingen te beantwoorden is een vragenlijst opgesteld. Deze bevatte zowel vragen naar (seksueel) gedrag op internet en de beleving hiervan, als vragen naar factoren die hiermee zouden kunnen samenhangen. De samenstelling van de vragenlijst vond plaats aan de hand van een korte literatuurstudie en uitgebreid overleg met experts op het terrein van jongeren en internet. In de vragenlijst werden uiteindelijk de volgende (clusters van) concepten geoperationaliseerd:

- Demografische kenmerken: geslacht, leeftijd, etniciteit, opleidingsniveau, woon-situatie;
- Internetgebruik met een seksueel doel: seksueel getinte vragen krijgen en stellen, seksueel gedrag voor de webcam vertonen en bekijken, opgenomen worden en opnemen, afspreken via internet, beleving van al deze ervaringen, bekijken van informatieve en erotische seksuele websites, verliefdheid en verkering via internet, flirten en praten over seks op internet, geld krijgen voor seksueel cammen, plaatsen van seksueel getinte foto's;
- Omgevingsfactoren: wat ouders weten van hun kinderen, negatieve levenservaringen in gezin van herkomst, sociale steun bij eventuele negatieve ervaringen op internet;
- Internetgebruik: frequentie, aard en locatie van het internetgebruik, toevoegen van 'vreemden' op msn, aantal personen in contactlijst;
- Kennis van en omgang met risico's: contact met gangbare waarschuwingen, perceptie van gevaren van het internet, afspraken met de ouders rondom msn, reacties op ongewenste ervaringen, ondersteuningsbehoeften;
- Psychologische factoren: openheid op internet, motieven om te msn'en, seksueel zelfbeeld, mate van depressieve gevoelens, attitudes ten aanzien van grensoverschrijdend gedrag.

Bij het operationaliseren van deze factoren is zoveel mogelijk aangesloten bij eerder onderzoek. In bijlage 1 is te zien voor welke concepten dit is gelukt en waar we zelf items

hebben moeten construeren. Verschillende malen werd een concept geoperationaliseerd door middel van meerdere vragen die samen een schaal vormden. De psychometrische kenmerken van deze schalen zijn weergegeven in bijlage 2.

1.5 Werving en samenstelling van de steekproef

Respondenten zijn met behulp van vier grote jongerensites geworven: Sugababes/Superdudes.nl, Partypeeps.com, Marokko.nl en Scholieren.com. De leden van Sugababes/Superdudes (300.000) en Partypeeps (300.000) kregen allemaal een persoonlijke e-mail met daarin de oproep om aan het onderzoek deel te nemen en de link naar de digitale vragenlijst. Op Marokko.nl en Scholieren.com werden banners geplaatst. Deze sites hebben respectievelijk 20.000 unieke bezoekers per dag en 900.000 unieke bezoekers per maand.

Bij het aanklikken van de link verscheen eerst een algemene instructie waarin het doel van het onderzoek werd toegelicht, de anonimiteit werd benadrukt en enkele algemene invulinstructies werden gegeven. Vervolgens werd de vraag gesteld of de respondent ouder was dan 12 jaar, op de hoogte was van het feit dat in de vragenlijst vragen over seks zouden worden gesteld en bereid was aan het onderzoek deel te nemen. Indien deze vraag positief werd beantwoord, werd de vragenlijst voorgelegd.

Op de oproep werd - vooral door de leden van Sugababes/Superdudes en Partypeeps - massaal gereageerd. De servers raakten hierdoor zelfs regelmatig overbelast. In dat geval werd de mogelijkheid geboden om een e-mail adres achter te laten. Van deze mogelijkheid werd door 6.446 jongeren gebruik gemaakt. Zij ontvingen een herhalingsoproep op het moment dat het rustiger was op de server.

Uiteindelijk werd de vragenlijst door 13.495 profielsite bezoekers ingevuld. Een deel hiervan (19%) had de vragenlijst slechts zeer gedeeltelijk of niet consistent ingevuld en werd niet meegenomen in de analyses. De definitieve steekproef bestaat uit 10.905 respondenten, veel meer meisjes (79%) dan jongens (21%). De jongens zijn gemiddeld iets ouder (17,2) dan de meisjes (16,1). Het overgrote deel (94%) van de respondenten woont nog thuis. Twintig procent heeft een niet-westerse allochtone achtergrond; dat is iets meer dan in de landelijke populatie (CBS). Negentig procent van de respondenten volgt een opleiding, meestal lwoo/vmbo (34%), havo/vwo (27%) of mbo (24%). Na controle voor leeftijd zitten in de huidige steekproef vergeleken met de landelijke populatie meer mbo-scholieren en minder hbo/wo studenten. Voor een overzicht van de demografische kenmerken van de steekproef wordt verwezen naar Tabel 1.1.

Tabel 1.1 Demografische kenmerken van de steekproef (%)

		jongens n=2289	meisjes n=8616	totaal n=10905
Leeftijd	12 of 13 jaar	4	9	8
	14 jaar	8	14	12
	15 jaar	12	20	18
	16 jaar	17	20	20
	17 jaar	16	14	15
	18 jaar	14	10	11
	19 jaar	8	5	6
	20 jaar	6	3	4
	21 jaar of ouder	15	6	7
Etnische achtergrond^a	Nederlands	71	78	76
	westers allochtoon	5	4	4
	Turks	3	1	2
	Marokkaans	4	5	5
	Surinaams	9	6	7
	Antilliaans/Arubaans	4	3	3
	overig niet-westers allochtoon	4	4	4
Dagelijkse bezigheid	school, lwoo/vmbo	27	36	34
	school, havo/vwo	21	28	27
	studie, mbo	27	23	24
	studie, hbo of wo	8	4	5
	niet in opleiding	17	9	10
Woonsituatie	thuiswonend	92	95	94
	uitwonend	8	5	6
Totaal		21	79	100

^a Vastgesteld aan de hand van het antwoord op de vraag: 'Bij welke groep vind je jezelf horen?'

1.6 Analyses

In dit rapport worden allereerst voor de belangrijkste vragen frequentieverdelingen getoond en beschreven. Dit wordt steeds voor jongens en meisjes apart gedaan. Vervolgens is nagegaan of het al dan niet meemaken van vooral ongewenste seksuele ervaringen of het vertonen van vooral grensoverschrijdend gedrag op internet samenhangt met verschillende demografische kenmerken. In de tabellen worden significante verschillen steeds aangegeven met een ▲ en ▼. Een ▼ geeft dan aan dat een percentage in een subgroep relatief laag is, gegeven het overeenkomstige percentage in de gehele groep. Een ▲ geeft aan dat een percentage relatief groot is. Verschillen tussen jongens en meisjes en laag en hoog opgeleide jongeren zijn getoetst met een Chi²-toets, verschillen naar etnische achtergrond met binaire logistische regressie. Vanwege de grootte van de steekproef (in een grote steekproef zijn

kleine absolute verschillen eerder significant) werd een significantieniveau gehanteerd van .01. Dit betekent dat de kans dat de gevonden verschillen op toeval berusten kleiner is dan 1%.

Voor het berekenen van samenhangen met verschillende psychosociale en gedragsfactoren is gebruik gemaakt van binaire logistische regressie. In de tabellen staan Odd Ratio's (OR) weergegeven. Een OR laat zien hoeveel groter of kleiner de kans op de uitkomstmaat (bijvoorbeeld op het al dan niet krijgen van seksueel getinte opmerkingen) wordt als iemand op een schaal 1 punt omhoog gaat. Een OR kleiner dan 1 wijst dan op een negatief verband, een OR groter dan 1 op een positief verband. Omdat zeer kleine afwijkingen van 1 al snel significant waren op een significantieniveau van .01, is hier een nog strenger niveau gehanteerd, namelijk van .001. Dit betekent dat de kans dat de gevonden samenhangen op toeval berusten kleiner is dan 0,1%. In de tabellen is ook Nagelkerke's R^2 weergegeven. Dit getal is een schatting van de verklaarde variantie. Hoe groter Nagelkerke's R^2 , hoe beter de factoren met elkaar 'voorspellen' of iemand een bepaalde ervaring heeft meegemaakt of bepaald gedrag heeft vertoond.

2 INTERNETGEBRUIK

Het internet wordt door jongeren veel gebruikt en te verwachten valt dat de jongeren in onze steekproef dit nog vaker doen dan ‘jongeren in het algemeen’. Ze zijn immers via het internet benaderd en zijn vaak lid of bezoeker van een profielsite. In dit hoofdstuk zal worden beschreven in welke mate de jongeren in onze steekproef op het internet zitten, waar ze dat doen, wat ze dan doen en waarom. Ook wordt ingegaan op de mate waarin ze zich bewust zijn van de (seksuele) risico’s van het internet en in hoeverre ze hier bijvoorbeeld afspraken over hebben gemaakt met hun ouders. Tenslotte wordt beschreven in hoeverre jongeren internet gebruiken met een seksueel of romantisch doel, bijvoorbeeld voor het opzoeken van informatie over seks, het bekijken van pornosites, om te flirten en te versieren of om cyberseks te hebben.

2.1 Algemeen internetgebruik

De jongeren in de huidige steekproef besteden veel tijd aan internetten, gemiddeld iets meer dan 3 uur per dag. Jongens zitten dagelijks iets langer op het internet dan meisjes: 3,5 versus 3,2 uur (zie Tabel 2.1). Het lijkt erop dat we een relatief actieve groep te pakken hebben: in een onderzoek van Blauw Research (2005) werd onder middelbare scholieren een gemiddelde gevonden van 13,5 uur per week.

De meeste jongeren wonen nog thuis en zitten het meest op hun eigen kamer op internet. Msn’en is dan de meest bedreven activiteit: vrijwel alle jongeren doen dit vaak of heel vaak. Daarnaast is het bezoeken van profielsites populair (niet verwonderlijk, gezien de wervingsmethode) en informatie zoeken of dingen downloaden. Chatten in openbare chatboxen wordt opvallend weinig gedaan, maar iets vaker door jongens dan door meisjes. De jongeren in de huidige steekproef lijken iets vaker te msn’en, profielsites te bezoeken en te cammen dan jongeren in de algemene populatie (Blauw Research, 2005).

Msn’en doet men vooral om vrienden of vriendinnen uit het echte leven te spreken of ‘voor de lol’. Toch zegt ook één op de vier jongeren dat ze dit doen omdat ze dan makkelijker kunnen praten, één op de zes omdat ze dan meer durven zeggen en één op de acht jongens en één op de elf meisjes dat ze zich dan minder verlegen voelen. In hoofdstuk 4 zal duidelijk worden dat dergelijke ‘sociaal compenserende motieven’ samen kunnen hangen met het risico op ongewenste seksuele ervaringen.

Tabel 2.1 Internetgebruik en motieven (%)

		jongens	meisjes
Gemiddeld aantal uur per dag op internet?	1 uur of minder	12	16▲
	2 uur	24	27▲
	3 uur	20	20
	4 uur	17	15
	5 uur of meer	26▲	21
	gemiddeld	3,5▲	3,2
	n	1812	6822
Plaats waar men het meest op internet zit	bij ouders, woonkamer	17	24▲
	bij ouders, eigen kamer	38▲	29
	bij ouders, andere kamer	12	17▲
	in eigen woning (uitwonend)	6▲	4
	meerdere plekken	24	25
	n	2290	8612
Dingen die men (heel) vaak doet op internet	msn'en	92	96▲
	profielites bezoeken (bijvoorbeeld Partypeeps of Sugababes)	67	79▲
	informatie zoeken/surfen	63	62
	downloaden	73▲	59
	e-mailen	39	45▲
	cammen	35	36
	met iemand samen achter de computer zitten om te msn'en	27	37▲
	website bouwen en bijhouden	25	33▲
	een groepsgesprek voeren op msn	20	24▲
	gamen	31▲	11
	webloggen	7	8
	chatten in een openbare chatbox	11▲	7
	n	2290	8614
Reden dat men (heel) vaak msn't	om vrienden of vriendinnen uit het echte leven te spreken	84	88▲
	voor de lol	77	84▲
	om contact te hebben met mijn msn-vrienden/vriendinnen	63	62
	om me niet te vervelen	50	56▲
	omdat ik dan makkelijker kan praten	23	24
	om nieuwe vrienden of vriendinnen te maken	24▲	15
	omdat ik dan meer durf te zeggen	18	16
	omdat iedereen het doet	14▲	10
	om me minder verlegen te voelen	12▲	9
	om verking of een relatie te krijgen	8▲	3
om erbij te horen	3	2	
n	2262	8560	

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

Tabel 2.2 Kennis van internetrisico's (%)

		jongens	meisjes
Volgende waarschuwingen (heel) vaak gehoord	op internet is niet iedereen wie hij of zij zegt dat ie is	58	74▲
	nooit persoonlijke gegevens aan een onbekende geven	54	70▲
	beter niet alleen afspreken met iemand die je via internet hebt ontmoet	42	70▲
	nooit persoonlijke gegevens op een website zetten	50	67▲
	iemand kan met de webcam opnames van jou maken zonder dat je dit weet	39	54▲
	n	2290	8616
Indien waarschuwingen gehoord: bron	van mijn ouder(s)	38	71▲
	uit de krant of van televisie	45	57▲
	van internet	59▲	52
	van vrienden of vriendinnen	41	56▲
	op school	33	48▲
	anders	8	7
n	2147	8439	
Dingen waar jongeren voor moeten uitkijken	dat ze iets voor de webcam doen waar ze later spijt van krijgen	77	92▲
	voor pedofielen	80	85▲
	voor mensen die alleen maar op seks uit zijn	67	87▲
	dat iemand foto's van je maakt, waar ze je later mee kunnen pesten of chanteren	70	80▲
	dat ze iets vertellen over zichzelf waar ze later spijt van krijgen	60	62▲
	voor nep-modellenbureaus	47	57▲
voor andere dingen	8	7	
n	2290	8616	
Afspraken met ouders over msn	geen afspraken	84▲	54
	dat ik het tegen ze zeg als er iets vervelends gebeurt	4	15▲
	dat ik niet mijn naam, adres of telefoonnummer aan iemand geef	6	26▲
	dat ik geen vreemden accepteer	5	16▲
	dat ik niet met mensen afspreek die ik op internet heb ontmoet	6	29▲
	dat ik me netjes gedraag	5	12▲
andere afspraken	2	5	
n	2290	8614	

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

2.2 Risico-perceptie

Een meerderheid van de jongeren - en meisjes nog iets vaker dan jongens - vindt dat er dingen zijn waar je op internet voor uit moet kijken. Vooral iets doen voor de webcam waar je later spijt van krijgt, wordt gezien als een risico: 92% van de meisjes en 77% van de jongens vindt dat jongeren hiervoor moeten uitkijken. Pedofielen scoren ook hoog als 'internetgevaar': 80% van de jongens en 85% van de meisjes vindt dat je hiervoor moet oppassen. Acht procent van de jongens en 7% van de meisjes noemt nog iets anders waar

jongeren voor moeten uitkijken en hieronder valt een breed scala aan ‘gevaren’ als virussen, hackers, fakers, stalkers, players, loverboys, aanranders en verkrachters. Het meest ingevulde antwoord hier is ‘alles’.

De meerderheid komt dan ook vaak tot heel vaak in contact met allerlei waarschuwingen, ze horen vooral vaak dat mensen zich op internet anders voor kunnen doen dan ze in werkelijkheid zijn, dat je geen persoonlijke gegevens aan iemand moet geven of online moet zetten en dat je beter niet alleen kunt afspreken. Vooral wat betreft deze laatste waarschuwing is het sekseverschil groot: 70% van de meisjes hoort dit (heel) vaak, tegenover 42% van de jongens. Kennelijk wordt dit voor meisjes veel riskanter gevonden dan voor jongens. Het minst vaak krijgen jongeren te horen dat er met de webcam opnames van je kunnen worden gemaakt, zonder dat je dit weet.

Waarschuwingen krijgen meisjes met name van de ouders (71%, tegenover 38% van de jongens), jongens lezen de waarschuwingen met name op internet (59%, tegenover 52% van de meisjes). Op de tweede plaats staat voor beide seksen de krant of de televisie: 45% van de jongens en 57% van de meisjes haalt hier de informatie vandaan. Eén op de 13 jongeren vult hier nog een andere informatiebron in. Van deze groep noemt 34% hier profielsites als Sugababes/Superdudes of Partypeeps, 22% zegt dat ze dit zelf - met gezond verstand - hebben bedacht en 14% noemt een familielid, anders dan de ouders.

Dat jongeren vaak waarschuwingen te horen krijgen van de ouders wil niet zeggen dat ze ook allemaal afspraken met de ouders maken over het gebruik van msn. De meeste jongens (84%) en iets meer dan de helft van de meisjes (54%) heeft hier geen enkele afspraak over. Sommigen geven hier nog een toelichting bij, bijvoorbeeld ‘ik ben oud en wijs genoeg’, ‘ik weet uit mezelf al dat ik al deze dingen niet moet doen’ of ‘ze weten dat ik geen gekke dingen doe’. Wanneer er wel afspraken worden gemaakt, hebben deze met name betrekking op het geven van persoonlijke gegevens of het maken van afspraakjes via internet.

2.3 Gebruik van internet met een seksueel of relationeel doel

Jongeren gebruiken het internet veelvuldig om in contact te komen met potentiële partners, om iets op te zoeken over seks of om in contact te komen met seksueel getint materiaal. Tabel 2.3 laat zien dat ongeveer de helft van de meisjes en driekwart van de jongens het afgelopen half jaar wel eens informatie over seks van het internet heeft gehaald. Een ongeveer even groot deel van de jongens en één op de vijf meisjes bekeek in diezelfde periode - bedoeld of onbedoeld - een pornosite. Bijna één op de vier jongens en één op de vijf meisjes had het afgelopen half jaar cyberseks en bijna één op de drie jongens en één op de acht meisjes had seks met iemand die ze online hadden ontmoet. Al deze percentages zijn significant hoger dan eerder in landelijk onderzoek werd gevonden ($p < .001$).

Daarnaast heeft bijna driekwart van de meisjes en ruim viervijfde van de jongens het afgelopen jaar wel eens online geflirt. Een even groot deel van de jongens en tweederde van de meisjes heeft wel eens over seks gepraat op het internet. De helft van de meisjes en bijna driekwart van de jongens heeft het afgelopen jaar iemand proberen te versieren. Ongeveer de helft van de jongens en meisjes is wel eens verliefd geweest op iemand die ze op internet hadden ontmoet en 43% van de jongens en 35% van de meisjes heeft wel eens verkering gehad met zo iemand (deze laatste cijfers staan niet in de tabel).

Tabel 2.3 Gebruik van internet met een seksueel doel (% in het afgelopen half jaar)

	nooit		regelmatig of vaker	
	jongens	meisjes	jongens	meisjes
een website bekeken die informatie geeft over seks	26	51▲	47▲	22
een porno-website bekeken	24	79▲	52▲	8
met iemand over seks gepraat op internet	19	33▲	63▲	44
met iemand geflirt op internet	18	27▲	68▲	54
iemand proberen te versieren op internet	29	50▲	51▲	30
online seks (cyber-seks) met iemand gehad	77	80▲	14▲	4
seks gehad met iemand die je online had ontmoet	68	88▲	21▲	6
n	2278		8591	

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

2.4 Samenvatting

De jongeren die meededen aan dit onderzoek zijn zeer actief op het internet - zelfs nog iets actiever dan jongeren in de algemene populatie - zowel op seksueel gebied als in het algemeen. Net als in landelijk onderzoek wordt ook hier gevonden dat msn'en de meest favoriete activiteit is. Jongeren doen dit met name voor de lol of om vrienden uit het echte leven te spreken. Er vindt opvallend veel seks plaats op of via het internet: één op de vier jongens en één op de vijf meisjes had het afgelopen half jaar online seks met iemand. Het overgrote deel van de jongeren is zich toch wel bewust van de (seksuele) gevaren die aan internetgebruik verbonden zijn. Ze vinden vooral dat jongeren niet iets moeten doen voor de webcam waar ze later spijt van kunnen krijgen en weten ook dat je op internet moet uitkijken voor pedofielen. Afspraken met de ouders hierover worden door een minderheid gemaakt, maar door meisjes veel vaker dan door jongens.

3 SEKSUELE ERVARINGEN OP INTERNET

In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van verschillende - leuke en minder leuke - seksuele activiteiten op internet. We gaan hier in op het stellen van seksueel getinte vragen, strippen en masturberen voor de webcam en het maken van seksueel getinte opnames. Ook het maken van afspraakjes via internet komt aan bod. Er wordt beschreven hoe vaak jongeren met al deze ervaringen te maken krijgen, hoe ze dit ervaren en hoe ze hier op reageren.

3.1 Seksueel getinte vragen

Tabel 3.1 laat zien dat het stellen van seksueel getinte vragen onder jongeren zeer veel voorkomt. Een ruime meerderheid van de jongens (72%) en de meisjes (83%) heeft het afgelopen jaar wel eens een vraag gekregen als “heb je het al wel eens gedaan?” of “hoe groot zijn je borsten?” Jongens vinden dergelijke vragen over het algemeen gewoon (71%), meisjes (helemaal) niet leuk (62%). Meisjes geven dan ook veel minder vaak antwoord als ze een vraag krijgen (31%) dan jongens (77%). In de hele groep heeft 9% van de jongens en 51% van de meisjes het afgelopen jaar een vraag gekregen die ze - in het algemeen - niet leuk vonden (zie Tabel 4.1). Twee procent van de jongens en 6% van de meisjes kreeg vragen die als vervelend werden ervaren, maar gaf hier (de laatste keer) toch antwoord op.

De meest genoemde redenen om antwoord te geven op een seksueel getinte vraag zijn positief: men vertrouwde de ander of vond het leuk of spannend om antwoord te geven. Meisjes hebben echter ook regelmatig - en veel vaker dan jongens - een reden die niet wijst op een eigen keuze. Bijna een kwart van de meisjes die antwoord gaven zegt dat ze niet onaardig of preuts over wilde komen, 15% wist niet wat ze anders moest doen en 7% werd door de ander overgehaald.

Ruim een kwart van de jongens en meisjes herkende de eigen reden om antwoord te geven niet in de categorieën in de vragenlijst en kruiste de ‘anders’ categorie aan. Het grootste deel van deze groep (ruim eenderde) zegt hier dat het hen niet uitmaakte om antwoord te geven of dat ze dat ‘gewoon’ vinden. Ongeveer een kwart van de meisjes en een vijfde van de jongens uit deze groep geeft als reden dat de ander een goede of de vaste vriend of vriendin was. Eén op de negen jongeren die de ‘anders’ categorie invulden zegt dat ze hier open over zijn, of zich er niet voor schamen. Bij de meisjes zegt nog een redelijk grote groep (12%) dat ze niet de waarheid vertelden. Verder wordt hier ook nog gezegd dat het voor de grap was, dat ze antwoord gaven om ervan af te zijn of dat de ander dan ook wat vertelde.

Het overgrote deel van de meisjes geeft echter gewoon geen antwoord. Ze blokken of negeren de ander meestal, of zeggen dat ze geen antwoord willen geven. Dit zijn ook de meest gebruikte strategieën binnen de kleine groep jongens die geen antwoord geeft. Eén op de vijf jongens en één op de zes meisjes heeft hier de ‘anders, namelijk’ categorie aangekruist. Tweederde van de meisjes en 42% van de jongens uit deze groep beschrijft hier een reactie die in mindere of meerdere mate aangeeft dat ze de vraag als ongewenst ervaren. Voorbeelden hiervan zijn “boos worden”, “zeggen dat het hem niks aangaat”, “uitschelden” en “zeggen dat hij normaal moet doen”. Daarnaast zegt 14% van de meisjes en 5% van de jongens uit deze groep dat ze degene die de vraag stelde uit hun contactlijst hebben verwijderd. Jongens maken er ook vaak een grapje van, ze geven een ‘onzinantwoord’ of

lachen er gewoon over: 30% van de jongens die de 'anders' categorie aankruisen doet dat, tegenover 9% van de meisjes. Andere reacties zijn daarnaast over iets anders beginnen, een wedervraag stellen (bijvoorbeeld "waarom wil je dat weten?") of de ander uitlachen.

Tabel 3.1 Seksueel getinte vragen gekregen (%)

		jongens	meisjes
Seksueel getinte vragen gekregen in het afgelopen jaar	nooit	28▲	17
	een enkele keer	31	33
	meerdere keren	41	51▲
	n	2290	8618
Beoordeling krijgen van seksueel getinte vragen	(heel) leuk	16▲	3
	gewoon	71▲	36
	(helemaal) niet leuk	13	62▲
	n	1634	7131
(Laatste keer) antwoord gegeven	nee	23	69▲
	ja	77▲	31
	n	1636	7115
Indien antwoord gegeven: reden	ik vertrouwde de ander	38	35
	ik vond het (best) spannend om antwoord te geven	33▲	24
	ik vond het leuk om antwoord te geven	39▲	20
	ik wilde niet onaardig of preuts overkomen	10	23▲
	ik vond de ander leuk / ik was verliefd op de ander	17	15
	ik wist niet wat ik anders moest doen	4	15▲
	de ander haalde me over	2	7▲
	de ander beloofde me iets in ruil voor mijn antwoord	2	1
	de ander dreigde ergens mee	1	2
	andere reden	26	28
n	1248	2250	
Indien geen antwoord gegeven: reactie	de ander geblokt	24	50▲
	niets, gewoon genegeerd	47	45
	gezegd dat ik hier geen antwoord op wilde geven	33	37
	de chatroom verlaten	5	10▲
	mijn nickname, profiel of e-mailadres veranderd	2	2
	anders	20	17
	n	374	4860

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

Vergeleken met het ontvangen van seksueel getinte vragen geven iets minder jongens (62%) en meisjes (35%) aan dat ze zelf wel eens een dergelijke vraag hebben gesteld in het afgelopen jaar (Tabel 3.2). Wanneer de ander geen antwoord wil geven op een dergelijke vraag, houdt een meerderheid er over op, maar jongens doen dat iets minder vaak (76%) dan

meisjes (84%). Jongens proberen in dat geval wat vaker dan meisjes het vertrouwen van de ander te winnen. Twaalf procent van de jongens en 4% van de meisjes heeft het afgelopen jaar wel eens een seksueel getinte vraag gesteld waarbij ze hier niet over ophielden wanneer de ander het antwoord weigerde (Tabel 4.1). In de ‘anders’ categorie is het meest gegeven antwoord dat het nooit voorkomt dat de ander geen antwoord wil geven. Daarnaast wordt in een dergelijke situatie vaak een grapje gemaakt of wordt de vraag nog wel een keer gesteld, maar houdt men er over op als de ander écht geen antwoord wil geven. Een enkeling wordt boos of blokt of verwijdert iemand als hij of zij geen antwoord wil geven.

Tabel 3.2 Seksueel getinte vragen gesteld aan iemand anders (%)

		jongens	meisjes
Zelf seksueel getinte vragen gesteld in het afgelopen jaar	nooit	37	65▲
	een enkele keer	35▲	26
	meerdere keren	29▲	9
	n	2243	8506
Indien vragen gesteld: reactie op weigering antwoord	ik hou erover op	76	84▲
	ik probeer de ander over te halen	6	6
	ik probeer zijn of haar vertrouwen te winnen	11▲	6
	ik beloof de ander iets in ruil voor een antwoord	1▲	0
	ik zeg dat ik anders iets vervelends zal doen	1	0
	anders	6▲	3
	n	1389	2971

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

3.2 Verzoek om iets seksueels te laten zien voor de webcam

Tabel 3.3 laat zien dat een kleine meerderheid van de meisjes (57%) en twee op de vijf jongens het afgelopen jaar één of meerdere keren de vraag heeft gekregen om zich uit te kleden voor de webcam of om iets seksueels te doen (bijvoorbeeld masturberen). Opnieuw worden dergelijke verzoeken door jongens over het algemeen gewoon of (heel) leuk gevonden, het overgrote deel van de meisjes ervaart dit als (helemaal) niet leuk. Slechts 11% van de meisjes geeft dan ook aan een dergelijk verzoek gehoor, tegenover 39% van de jongens. In totaal heeft 11% van de jongens en 47% van de meisjes in het afgelopen jaar een over het algemeen als ongewenst ervaren verzoek gekregen om seksueel te cammen (zie Tabel 4.1). Minder dan 1% van de jongens en iets meer dan 2% van de meisjes kreeg een dergelijk ongewenst verzoek, maar is hier toch op ingegaan.

De meest genoemde reden om op een verzoek tot seksueel cammen in te gaan is dat dit opwindend werd gevonden: tweederde van de jongens en bijna de helft van de meisjes noemt deze reden. Op de tweede plaats staat voor jongens dat ze het leuk vinden, voor meisjes dat ze de ander vertrouwen. Echter, evenals bij het antwoord geven op seksueel getinte vragen geeft een redelijk groot deel van de meisjes hier ook een reden die niet duidt op vrije wil: een kwart gaat in op het verzoek omdat ze niet onaardig of preuts over wilde komen, een vijfde werd overgehaald, een achtste wist niet wat anders te doen en een tiende werd bedreigd.

Tabel 3.3 Verzoek gekregen om te strippen of iets seksueels te doen (%)

		jongens	meisjes
Afgelopen jaar verzoek gekregen om iets seksueels te doen voor de webcam	nooit	60▲	43
	een enkele keer	25	33▲
	meerdere keren	15	23▲
	n	2208	8464
Beoordeling krijgen van seksueel getinte verzoeken	(heel) leuk	27▲	4
	gewoon	45▲	13
	(helemaal) niet leuk	28	83▲
	n	872	4779
(Laatste keer) op het verzoek ingegaan?	nee	61	89▲
	ja	39▲	11
	n	871	4774
Indien ja: reden	ik vond het opwindend om dat te doen	66▲	46
	ik vond het leuk om dat te doen	54▲	27
	ik vertrouwde de ander	33	38
	ik vond de ander leuk / ik was verliefd op de ander	27	31
	ik wilde niet onaardig of preuts overkomen	5	23▲
	de ander haalde me over	4	19▲
	ik wist niet wat ik anders moest doen	3	12▲
	de ander dreigde ergens mee	1	10▲
	de ander beloofde me iets als ik het zou doen	4	5
	andere reden	18	18
n	338	518	
Indien nee: reactie	gezegd dat ik dit niet wilde doen	51	60▲
	de ander geblokt	20	53▲
	niets, gewoon genegeerd	40	38
	de chatroom verlaten	3	7▲
	mijn nickname, profiel of e-mailadres veranderd	1	2
	de computer uitgezet	0	1
	andere reactie	16▲	12
	n	533	4257

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

Achttien procent van zowel de jongens als meisjes geeft hier nog een andere reden op. Het overgrote deel van deze groep (60% van de meisjes, 51% van de jongens) zegt hier dat de ander de vaste vriendin was of dat ze de ander goed kenden. Daarnaast wordt vaak gezegd dat de ander ook iets liet zien (26% van de jongens en 10% van de meisjes die de 'anders' categorie aankruisten). Jongens zeggen daarnaast ook vaak dat het hen niks uitmaakte (13%), meisjes zeggen dat vrijwel nooit (1%). Daarnaast wordt nog gezegd dat het spannend werd gevonden ("ik had het nog nooit gedaan en vond het wel spannend om te doen"), dat het voor

de grap was ("we waren met zijn tweeën en deden het voor de lol") of dat er bijna niets te zien was ("ze wilde alleen mijn bovenlichaam zien, heel onschuldig").

Van de groep jongens en meisjes die wel eens het verzoek heeft gekregen om seksueel te cammen, maar die hier (de laatste keer) niet op in is gegaan, heeft het grootste deel gewoon gezegd dat ze dit niet wilden doen. Meisjes hebben daarnaast vaak (ook) de ander geblokt, jongens doen dit veel minder vaak. Een derde veel gebruikte strategie is negeren. Binnen de groep die de 'anders' categorie heeft aangekruist, is de meest genoemde reactie (door 54% van de meisjes en 21% van de jongens) weer het blijk geven van het negatief beoordelen van een dergelijk verzoek, bijvoorbeeld door te zeggen "dat ik geen cam hoer ben", "dat ze moest oprotten" of "dat hij niet goed wijs was". Jongens zeggen daarnaast vaak dat ze hebben gezegd dat de ander eerst iets moest laten zien of dat ze er een grapje van hebben gemaakt. Meisjes zeggen vaak dat ze de ander (ook) uit hun contactlijst hebben verwijderd. Andere reacties die voorkomen zijn eroverheen praten, de webcam uitzetten of de ander uitlachen.

Tabel 3.4 Iemand gevraagd om te strippen of om iets seksueels te doen (%)

		jongens	meisjes
Afgelopen jaar zelf aan iemand gevraagd om iets seksueels te doen voor de webcam	nooit	66	88▲
	een enkele keer	23▲	9
	meerdere keren	12▲	3
	n	2181	8378
Persoon aan wie dit (de laatste keer) gevraagd is	aan mijn huidige vriend of vriendin	19	17
	aan mijn ex	17	14
	aan een goede vriend of vriendin	28▲	23
	aan iemand die ik niet (goed) kende	32	37
	aan iemand anders	5	10▲
	n	739	982
Indien verzoek gedaan: reactie op weigering	ik hou erover op	68	72▲
	ik probeer de ander over te halen	14	14
	ik probeer zijn of haar vertrouwen te winnen	12▲	7
	ik beloof de ander iets in ruil voor een antwoord	2	3
	ik zeg dat ik anders iets vervelends zal doen	1	1
	anders	4	3
	n	732	980

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

Vierendertig procent van de jongens en 12% van de meisjes heeft het afgelopen jaar wel eens aan iemand gevraagd of hij/zij iets wilde uittrekken of iets wilde doen op seksueel gebied voor de webcam (Tabel 3.4). Dit is weer een kleinere groep dan de groep die dergelijke verzoeken ontvangt. Zowel jongens als meisjes vragen dit het meest aan iemand die ze niet goed kennen of aan iemand waar ze een relatie mee hadden (gehad). Jongens vragen het iets vaker aan een goede vriendin dan meisjes. In de categorie 'anders' worden met name personen genoemd die men wel kende maar die niet een goede vriend genoemd kan worden

(bijvoorbeeld "iemand van school" of "een gewone vriend") of personen waarvan onbekend is hoe goed ze hem of haar kenden (bijvoorbeeld "iemand die ik kende van internet").

Een meerderheid van de jongens en meisjes die wel eens een dergelijk verzoek heeft gedaan houdt erover op als de ander het niet wil: 68% van de jongens en 72% van de meisjes doet dat. Jongens proberen iets vaker dan meisjes (12 versus 7%) om de ander toch over te halen. In de categorie 'anders' wordt het meest gezegd dat er bij een weigering een grapje van wordt gemaakt of dat het al als grap was bedoeld. Daarnaast wordt ook wel gezegd "dat ik het ervoor ook gedaan heb", "dat gebeurt nooit", "hem opgeilen", "lichtelijk overhalen anders stoppen" of "dan ga ik naar een ander".

3.3 Beelden van naakt of seksueel gedrag op de webcam

Iets minder dan de helft van de jongens (45%) en meisjes (49%) heeft het afgelopen jaar wel eens de borsten, billen of geslachtsdelen van iemand gezien via de webcam en/of dat iemand iets seksueels deed voor de cam (bijvoorbeeld masturberen) (Tabel 3.5). Tweederde van de jongens uit deze groep vond dit (heel) leuk, een ongeveer even groot deel van de meisjes vond dit juist (helemaal) niet leuk. Voor driekwart van de meisjes gebeurde dit ongevraagd, tegenover 37% van de jongens, bij wie dit vaker het voorstel van de ander was of op eigen verzoek gebeurde. In totaal heeft 17% van de jongens en 38% van de meisjes seksuele beelden gezien die in elk geval de laatste keer ongevraagd waren (Tabel 4.1). Negen van de tien jongens zijn blijven kijken naar hetgeen de ander liet zien, bij de meisjes was dit één op de vier. Slechts 0,5% van de jongens zegt dat ze beelden hebben gezien die ze niet leuk vonden, maar dat ze toch zijn blijven kijken. Datzelfde geldt voor 1,9% van de meisjes.

Weer zijn het leuk of opwindend vinden de meest genoemde redenen om te blijven kijken en weer doen meisjes dit vaker dan jongens om redenen die niet op een vrije keuze wijzen. Binnen de groep meisjes die zijn blijven kijken is het percentage wat dit deed om redenen anders dan dat ze dit zelf wilden wel kleiner dan binnen de groep die aan een verzoek om seksueel te cammen heeft voldaan. In de 'anders' categorie wordt door meisjes het meest genoemd dat ze het "grappig" vonden (soms met de toevoeging ".....om te zien hoe hij zichzelf voor lul zet"). Binnen de groep die deze categorie aankruiste zegt 44% van de meisjes dit, tegenover 15% van de jongens. Daarnaast wordt als reden gegeven dat de ander de vaste vriend(in) was, dat het hem/haar niets uitmaakte om te kijken of dat ze er opnames van hebben gemaakt, soms met de uitleg dat deze op internet zijn geplaatst om de ander terug te pakken.

Binnen de groep jongens en meisjes die niet hebben gekeken is het uitzetten van de webcam en/of het blokken van degene die het gedrag vertoonde de meest genoemde strategie. Daarnaast wordt ook nog regelmatig tegen de ander gezegd dat men niet wilde kijken. Let hierbij op dat de groep jongens die met dergelijke beelden is geconfronteerd en die niet heeft gekeken erg klein is. Reacties die bij de 'anders' categorie werden ingevuld zijn de al eerder genoemde uitingen van ongenoegen ("doe normaal, hou je broek maar aan"), iets anders gaan doen, het webcam-scherf wegklikken, uitlachen of belachelijk maken ("gezegd dat hij een kleintje had") en/of verwijderen.

Tabel 3.5 Bloot of seksueel gedrag van iemand anders gezien (%)

		jongens	meisjes
Afgelopen jaar seksueel getinte beelden gezien via de webcam	nooit	55▲	51
	een enkele keer	29	34▲
	meerdere keren	16	15
	n	2166	8344
Beoordeling confrontatie met seks of bloot	(heel) leuk	67▲	12
	gewoon	27	25
	(helemaal) niet leuk	5	63▲
	n	966	4066
(Laatste keer) van tevoren besproken	nee, de ander deed dit ongevraagd	37	77▲
	ja, de ander had mij gevraagd of ik dat wilde zien	41▲	20
	ja, ik had de ander gevraagd om dat te laten zien	22▲	3
	n	965	4070
(Laatste keer) blijven kijken	nee	11	74▲
	ja	89▲	26
	n	968	4075
Indien ja: reden	ik vond het leuk om dat te zien	72▲	46
	ik vond het opwindend om dat te zien	67▲	48
	ik vond de ander leuk / ik was verliefd op de ander	28▲	20
	ik vertrouwde de ander	25▲	19
	ik wist niet wat ik anders moest doen	9	15▲
	ik wilde niet onaardig of preuts overkomen	5	9▲
	de ander haalde me over om te kijken	2	4▲
	de ander beloofde me iets als ik zou kijken	1	0
	de ander bedreigde me	1	1
	anders	12	24
	n	856	1040
Indien nee: reactie	de webcam uitgezet	56	73▲
	de ander geblokt	32	61▲
	gezegd dat ik niet wilde kijken	24	21
	de andere kant op gekeken	17	17
	mijn nickname, profiel of e-mailadres veranderd	1	2
	de computer uitgezet	1	1
	anders	27	15
	n	104	3018

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

De percentages jongens en meisjes die zeggen dat ze wel eens ongevraagd iets seksueels hebben gedaan voor de webcam (respectievelijk 8 en 3%) staan in schril contrast met de percentages die zeggen dat ze wel eens ongevraagd geconfronteerd zijn met dergelijke

beelden (zie Tabel 3.6). Mogelijke verklaringen hiervoor zijn dat de kleine groep die dit wel eens ongevraagd doet dit aan veel verschillende mensen laat zien of dat degenen die dit doen buiten de onderzochte leeftijdscategorie gezocht moeten worden. Ook kan het zo zijn dat de opvattingen over wat ongevraagd is en wat niet verschillen tussen de groep die het gedrag ziet en de groep die het laat zien.

Van de groep wel eens iets seksueels laat zien voor de webcam, houdt 71% hiermee op wanneer het door de ander niet wordt gewaardeerd. Veertien procent gaat ermee door, maar probeert de ander niet over te halen om te kijken. Binnen de groep 'anders' is "dat gebeurt nooit" het meest voorkomende antwoord.

Vier procent van de jongens en 1% van de meisjes heeft het afgelopen jaar wel eens geld of een andere beloning gekregen voor seksueel getint cammen. Het feit dat jongens vaker zeggen geld te krijgen voor seks komt overeen met wat eerder in landelijk onderzoek werd gevonden met betrekking tot betaalde seks in real life (De Graaf et al., 2005). Mogelijk hebben jongens er minder moeite mee om voor geld iets voor de webcam te laten zien. Waarschijnlijk worden deze jongens door mannen betaald, maar dat is op grond van de huidige studie niet te zeggen.

Tabel 3.6 Zelf naakte lichaam of seksueel gedrag laten zien voor de webcam (%)

		jongens	meisjes
Zelf het afgelopen jaar wel eens ongevraagd iets seksueels gedaan voor de webcam?	nooit	92	97▲
	een enkele keer	5▲	2
	meerdere keren	3▲	1
	n	2149	8288
Indien ja: reactie als iemand dit niet wil zien	ik hou ermee op	71	71
	ik ga ermee door, maar probeer de ander niet over te halen	14	14
	ik probeer de ander over te halen om te kijken	5	6
	ik beloof de ander iets als hij of zij toch kijkt	2▲	0
	ik zeg dat ik iets vervelends zal doen als hij of zij niet kijkt	3	2
	anders	5	7
n	169	253	
Geld of een andere beloning gekregen voor seksueel cammen in afgelopen jaar	nooit	96	99▲
	een enkele keer	2▲	1
	meerdere keren	2▲	1
	n	2181	8400

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

3.4 Seksueel getinte opnames

Opgenomen worden met de webcam is iets wat veel minder jongeren overkomt dan het krijgen van seksueel getinte vragen of verzoeken om seksueel te cammen, of het geconfronteerd worden met seksueel getinte beelden van anderen (Tabel 3.7). Drie procent van de jongens en 4% van de meisjes zegt dat ze wel eens opgenomen zijn en 3% van de jongens en 2% van de meisjes zegt dat dit wel zou kunnen. Bij een iets kleinere groep werden

ook seksueel getinte opnames verspreid. Het verschil met eerder beschreven seksuele ervaringen is ook wel dat je, voordat je opgenomen kunt worden, toch eerst iets van jezelf hebt moeten laten zien. Dit is dan ook een gebeurtenis waar jongeren zelf meer invloed op uit kunnen oefenen dan op de eerder beschreven ervaringen.

Meisjes vinden opgenomen worden net als bij de eerdere seksuele ervaringen vaker vervelend dan jongens, maar jongens vinden dit wel minder leuk dan de eerder beschreven ervaringen. Voor zowel jongens als meisjes geldt dat de opnames meestal ongevraagd werden gemaakt, bij meisjes nog vaker (77%) dan bij jongens (63%). In totaal werd 2% van de jongens en 3% van de meisjes ongevraagd opgenomen (Tabel 4.1). Door meisjes wordt het verspreiden van seksueel getinte foto's nog vaker negatief beoordeeld dan het maken ervan, bij jongens maakt dit nauwelijks uit. Negen procent van de meisjes en 3% van de jongens heeft wel eens seksueel getinte foto's van zichzelf online gezet, waar men achteraf spijt van had.

Tabel 3.7 Opgenomen zijn (%)

		jongens	meisjes
Afgelopen jaar seksueel getinte opnames van jou gemaakt met de webcam?	nooit	94	95
	een enkele keer	2	3
	meerdere keren	1	1
	dat weet ik niet, maar het zou wel kunnen	3▲	2
	n	2145	8254
Indien ja: beoordeling hiervan	(heel) leuk	33▲	18
	gewoon	23▲	7
	(helemaal) niet leuk	44	75▲
	n	61	274
Indien ja: van tevoren gevraagd	nee	61	77▲
	ja	39▲	23
	n	59	274
Afgelopen jaar seksueel getinte opnames van jou verspreid	nooit	97	97
	een enkele keer	1	2▲
	meerdere keren	1	0
	dat weet ik niet, maar dat zou wel kunnen	1	1
	n	2136	8228
Indien ja: beoordeling hiervan	(heel) leuk	43▲	7
	gewoon	11	3
	(helemaal) niet leuk	46	89▲
	n	28	189
Ooit sexy foto's van jezelf online gezet, waarvan achteraf spijt	nee	97▲	92
	ja	3	9▲
	n	2127	8206

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

Tabel 3.8 Opnames van anderen gemaakt (%)

		jongens	meisjes
Zelf wel eens seksueel getinte opnames van iemand gemaakt	nooit	85	94▲
	een enkele keer	10▲	5
	meerdere keren	4▲	1
	n	2120	8209
(Laatste keer) van tevoren aan de ander gevraagd	ja	49▲	36
	nee	51	64▲
	n	314	463
Van wie (laatste keer) opnames gemaakt	van mijn huidige vriend of vriendin	20	17
	van mijn ex	25▲	16
	van een goede vriend of vriendin	23▲	12
	van iemand die ik niet (goed) kende	24	36▲
	van iemand anders	8	19▲
	n	312	442
Wat is er met de opnames gebeurd	ik heb ze voor mezelf gehouden	80▲	56
	ik heb ze aan anderen gegeven	13	17
	ik heb ze op internet gezet	4	10▲
	ik heb ze ergens opgehangen	3	3
	ik heb ze gebruikt om iets van de ander gedaan te krijgen	3	3
	ik heb ze aan anderen verkocht	3	2
	anders	15	28▲
	n	311	442

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

Opvallend is weer de discrepantie tussen de percentages in Tabel 3.7 en 3.8. Vijftien procent van de jongens heeft wel eens een seksueel getinte opname van iemand gemaakt. Als we ervan uitgaan dat deze jongens opnames maken van meisjes binnen de hier onderzochte leeftijdsgroep en dat er niet meerdere jongens zijn die opnames maken van hetzelfde meisje, is het moeilijk te verklaren waarom slechts 5% van de meisjes zegt dat er (mogelijk) opnames van hen zijn gemaakt. Mogelijk hebben de meisjes die zijn opgenomen hier echt geen weet van en vermoeden dit ook niet. Toch beweert ongeveer de helft van de jongens die de opnames maken dat ze dit van tevoren gevraagd hebben. Meisjes doen dit nog iets vaker. Acht procent van de jongens en 4% van de meisjes zegt het afgelopen jaar wel eens ongevraagd een seksueel getinte opname van iemand te hebben gemaakt (Tabel 4.1). Meisjes maakten de seksueel getinte opnames het vaakst van iemand die ze niet zo goed kenden, jongens meestal van hun ex of van een goede vriend of vriendin. Ongeveer één op de vijf meisjes heeft hier de 'anders' categorie aangekruist. De helft van deze meisjes geeft aan dat degene die ze hebben opgenomen ongevraagd zijn geslachtsdeel liet zien of ongevraagd ging masturberen. Door jongens wordt dit nauwelijks genoemd. Andere antwoorden die hier worden gegeven zijn iemand van school, een (gewone) vriend(in) of een seks-vriend(in).

Een meerderheid van degenen die wel eens opnames van iemand hebben gemaakt heeft de opnames voor zichzelf gehouden. Ook de antwoorden die werden ingevuld in de categorie 'anders', zoals "ik heb ze aan de ander gegeven" en "ik heb ze verwijderd" vallen hier grotendeels onder. Meisjes vullen hier ook nog wel eens in dat ze de opnames aan vriendinnen hebben laten zien en erom gelachen hebben. Eén op de 10 meisjes die wel eens een opname maakte zette deze op internet, bijvoorbeeld om degene van wie de opname gemaakt was terug te pakken voor ongevraagde beelden van geslachtsdelen of masturbatie.

3.5 Afspreken via internet

Twee derde van de jongens en driekwart van de meisjes heeft het afgelopen jaar wel eens meegemaakt dat iemand die ze via internet hadden ontmoet, ergens af wilden spreken (Tabel 3.9). Dergelijke verzoeken om afspraakjes worden over het algemeen niet vervelend gevonden: maar één op de vier meisjes en één op de twintig jongens vindt dit (helemaal) niet leuk. Jongens vinden het vaker (heel) leuk dan meisjes. Van alle jongens heeft 52% het afgelopen jaar één of meerdere internet-dates gehad. Meisjes spreken iets minder vaak, maar toch ook geregeld, af (42%). Meisjes nemen veel vaker iemand mee naar een afspraakje dan jongens, maar wanneer er iemand meegaat is dit voor zowel jongens als meisjes meestal een vriend of vriendin.

Negen procent van de jongens en 6% van de meisjes heeft het afgelopen jaar een afspraak via internet gemaakt die niet leuk was. De meest genoemde reden hiervoor is dat het simpelweg niet klikte. Ook wordt door ruim een derde van de jongens en meisjes die een dergelijke afspraak meemaakten gezegd dat de ander heel anders was dan hij of zij had gezegd. Eén op de vijf meisjes uit deze groep zegt dat het niet leuk was, omdat de ander seks wilde en zij zelf niet en 9% van de meisjes die wel eens een afspraak hebben meegemaakt die niet leuk was, zegt dat ze tijdens dit afspraakje tot seks gedwongen werden. Voor jongens is dit veel minder vaak de reden dat het afspraakje niet leuk was, voor hen geldt juist vaker het omgekeerde (de ander wilde geen seks en hij zelf wel). Binnen de 'anders' categorie wordt met name genoemd dat de ander lelijk was of dat de ander niet kwam opdagen. Ook wordt hier soms een beschrijving gegeven van het feit dat het niet klikte, bijvoorbeeld "niet mijn type" of "de ander was saai".

Tabel 3.9 Afspraakjes via internet (%)

		jongens	meisjes
Verzoek om afspraakjes van iemand die je op internet had ontmoet	nooit	35▲	28
	een enkele keer	37	42▲
	meerdere keren	29	30
	n	2114	8195
Indien ja: beoordeling hiervan	(heel) leuk	52▲	19
	gewoon	42	56▲
	(helemaal) niet leuk	5	25▲
	n	1165	5628
Afgelopen jaar afgesproken met iemand die je op internet had ontmoet	nooit	46	58▲
	een enkele keer	34	33
	meerdere keren	20▲	9
	n	2108	8167
(Meestal) iemand meenemen naar een afspraak via internet	nee	71▲	39
	ja, mijn moeder of vader	0	2▲
	ja, mijn broer of zus	0	2▲
	ja, een vriend of vriendin	21	45▲
	ja, meerdere vrienden of vriendinnen	4	8▲
	anders	3	3
	n	1133	3372
Afgelopen jaar afspraak meegemaakt die niet leuk was	nee	91	94▲
	ja	9▲	6
	n	2107	8165
Indien ja: reden	het klikte niet	82▲	67
	de ander was heel anders dan hij of zij had gezegd	39	36
	de ander wilde seks en ik niet	5	21▲
	de ander dwong mij tot seks	1	9▲
	de ander was agressief of gewelddadig	2	5
	de ander werd kwaad	1	4▲
	de ander wilde geen seks en ik wel	7▲	1
	anders	14	20
	n	196	458

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

3.6 Wat wordt nou echt ‘vervelend’ gevonden?

Naast vragen naar alle hierboven beschreven seksuele activiteiten op internet en de beleving daarvan, is in het onderzoek ook de algemene vraag gesteld "Hoe vaak heb jij in het afgelopen jaar op internet iets vervelends meegemaakt op seksueel gebied?" Tien procent van de jongens en 26% van de meisjes zegt dat dit een enkele keer is gebeurd en 2% van de jongens en 9% van de meisjes zegt dat dit meerdere keren is voorgekomen. Deze - vergeleken met eerdere ervaringen - relatief lage percentages roepen de vraag op wat jongeren dan onder negatieve seksuele ervaringen verstaan. Wordt een negatief beoordeeld verzoek om seksueel te cammen nog opgevat als ‘iets vervelends’ als iemand het verzoek heeft weten af te wimpelen en degene die de vraag stelde heeft geblokt? Wordt een ongevraagde confrontatie met het geslachtsdeel van iemand anders opgevat als ‘vervelende ervaring’ als men de webcam direct heeft uitgezet of als hier samen met een vriend(in) om kon worden gelachen? Om hier achter te komen is gekeken naar de samenhang tussen aangeven dat men een vervelende ervaring heeft gehad en de eerder genoemde - negatief beoordeelde of ongevraagde - seksuele ervaringen.

In Tabel 3.10 is te zien dat het krijgen van een ongewenste vraag of verzoek of het ongevraagd zien van naakt of seksueel gedrag nog niet betekent dat iemand voor zijn of haar gevoel een vervelende ervaring heeft meegemaakt. Bij de jongens geeft een minderheid dit zelfs aan, bij de meisjes ongeveer de helft. Alleen het ongevraagd opgenomen zijn, betekent voor een meerderheid (75%) van de meisjes wel dat ze naar eigen zeggen iets vervelends hebben meegemaakt.

Tabel 3.10 Overlap met ‘iets vervelends hebben meegemaakt op seksueel gebied’ (%)

		jongens	meisjes
Negatieve ervaringen	ongewenste seksueel getinte vragen gekregen	31	45
	ongewenst verzoek gekregen om seksueel te cammen	29	50
	ongevraagd naakt of seksueel gedrag gezien	19	52
	ongevraagd opgenomen	44	75
	ongewenst verzoek om afspraakje gekregen	32	46
	afspraak meegemaakt die niet leuk was	15	48
Reactie	antwoord gegeven op een ongewenste seksueel getinte vraag	26	53
	ingegaan op ongewenst verzoek om seksueel te cammen	40	65
	blijven kijken naar ongewenste beelden van bloot of seks	20	56
Reden voor antwoord geven op seksueel getinte vraag	overhalen	-	76
	beloftes	-	70
	dreigementen	-	81
Reden voor ingaan op verzoek om seksueel te cammen	overhalen	-	71
	beloftes	-	69
	dreigementen	-	82

- = aantal jongens in deze groep te klein voor analyses

Wanneer wordt ingegaan op een ongewenste vraag of verzoek, stijgen de percentages die aangeven 'iets vervelends' te hebben meegemaakt enigszins, met name voor het ingaan op een verzoek om seksueel te cammen. Van de jongens die zijn ingegaan op een ongewenst verzoek om seksueel te cammen zegt 40% dat ze iets vervelends hebben meegemaakt, bij meisjes is dat 65%. Drie vijfde van de jongens en een derde van de meisjes die zoiets hebben gedaan is dus nog steeds niet van mening dat er iets vervelends is gebeurd op seksueel gebied.

Wanneer ook de redenen om antwoord te geven of in te gaan op een seksueel getint verzoek nader worden bekeken, wordt de samenhang met het rapporteren van vervelende ervaringen sterker. Voor jongens is hier helaas geen samenhang meer te berekenen, omdat de groep die is overgehaald en/of gedwongen tot het geven van een antwoord of het ingaan op een verzoek simpelweg te klein is. Bij meisjes is te zien dat van de groep die iets seksueels heeft verteld en/of iets seksueels heeft gedaan voor de webcam omdat de ander hen hiertoe overhaalde of hen iets beloofde, een ruime meerderheid ook aangeeft dat ze het afgelopen jaar iets vervelends hebben meegemaakt. Dat geldt nog sterker voor de groep die dit onder bedreiging heeft gedaan. Opvallend is echter dat dan nog steeds bijna één op de vijf meisjes uit deze groep zegt dat ze niets vervelends hebben meegemaakt.

3.7 Samenvatting

Een ruime meerderheid van de jongeren krijgt op internet wel eens een vraag over hun lichaam of seksleven. Iets minder vaak komt het voor dat iemand het verzoek krijgt om in real life af te spreken. Weer iets minder vaak - maar nog steeds bij een meerderheid van de meisjes - komt het voor dat iemand het verzoek krijgt om iets seksueels te doen voor de webcam. Iets minder dan de helft van de jongens en meisjes kreeg het afgelopen jaar beelden te zien van het lichaam of seksuele gedrag van iemand anders. Van één op de twintig jongens en meisjes werden ook seksueel getinte opnames gemaakt.

Dat hoeft natuurlijk helemaal niet vervelend te zijn. Jongens vinden het voor het grootste deel 'gewoon' om een seksueel getinte vraag of een verzoek om seksueel te cammen te krijgen. Het zien van seksuele beelden en het krijgen van verzoeken om afspraakjes vinden ze voor het grootste deel (heel) leuk. Voor meisjes ligt dat anders. Twee derde van de meisjes die een seksueel getinte vraag hebben gekregen of beelden hebben gezien van geslachtsdelen of masturberende personen vindt dit over het algemeen niet leuk. Bij het opgenomen zijn met de webcam is dat 75% en bij het krijgen van verzoeken om te strippen of te masturberen voor de webcam is dat zelfs 83%.

Meisjes geven dan ook minder vaak antwoord op een seksueel getinte vraag dan jongens en ze gaan ook minder vaak in op allerlei seksueel getinte verzoeken. Een derde van hen gaf nog wel antwoord op de laatste seksueel getinte vraag, een kwart bleef kijken naar de laatste beelden van naakt of masturbatie en een tiende ging in op het laatste verzoek om seksueel te cammen. Zowel jongens als meisjes gaan meestal in op vragen of verzoeken omdat ze dit zelf leuk of opwindend vinden, of omdat ze de ander vertrouwen. Meisjes doen ze dit wel vaker dan jongens om redenen die duiden op verwarring, overhalen of druk. Wanneer jongeren niet op een vraag of verzoek ingaan zijn de meest voorkomende reacties verbaal weigeren, blokken of negeren. Meisjes blokkeren vaker dan jongens.

Wanneer gevraagd wordt naar eigen initiatieven - of ze zelf wel eens een seksueel getinte vraag stellen, iemand vragen om te strippen voor de webcam, hun lichaam of seksuele gedrag ongevraagd aan iemand tonen of seksueel getinte opnames van iemand maken - zijn de percentages opvallend veel lager dan je op grond van de eigen ervaringen en die van anderen zou mogen verwachten. Mogelijk is hier sprake van een (bewuste of onbewuste) onderrapportage: wellicht is dit gedrag waar iemand minder makkelijk voor uitkomt. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat de kleine groep mensen die dergelijke vragen stelt of dingen doet voor de webcam, dit aan veel verschillende mensen vraagt of laat zien. Een derde verklaring zou kunnen zijn dat het vooral mensen zijn die buiten de hier onderzochte leeftijdsrange vallen - dus waarschijnlijk ouder zijn - die de vragen stellen, verzoeken doen en/of beelden laten zien.

Jongeren vatten confrontaties met seksueel getinte vragen, verzoeken en beelden - zelfs wanneer ze deze over het algemeen niet leuk vinden - niet direct op als 'iets vervelends op seksueel gebied op het internet'. Een meerderheid van de jongens en ongeveer de helft van de meisjes die dergelijke dingen hebben meegemaakt zegt toch, in antwoord op een algemene vraag daarover, dat ze het afgelopen jaar nooit iets vervelends hebben meegemaakt. Kennelijk is het nog niet vervelend als iemand voor zijn eigen gevoel adequaat op de vraag of het verzoek heeft gereageerd. Wanneer iemand onder druk of dwang antwoord geeft of ingaat op een verzoek wordt het een ander verhaal. Bij jongens komt zoiets nauwelijks voor, maar van de meisjes die zoiets hebben meegemaakt zegt een ruime meerderheid ook dat ze het afgelopen jaar 'iets vervelends' hebben meegemaakt. Datzelfde geldt voor meisjes van wie ongevraagd opnames zijn gemaakt.

4 VERKLARENDE FACTOREN

Het woord ‘verklarende’ in de titel van dit hoofdstuk moet eigenlijk tussen haakjes staan. Het is niet mogelijk om op basis van een onderzoek dat op één moment wordt uitgevoerd, echt te *verklaren* waarom sommige jongeren iets vaker en anderen iets minder vaak meemaken. Dit hoofdstuk heeft dan ook uitsluitend betrekking op *samenhangen* tussen demografische, psychosociale en gedragsmatige factoren enerzijds en seksueel getinte ervaringen op internet anderzijds.

Uitgaande van de primaire doelstelling van dit onderzoek - het informeren van een campagne ter voorkoming van seksuele intimidatie en seksueel geweld op internet - zullen de onderzochte samenhangen zich in dit hoofdstuk beperken tot negatieve ervaringen, eigen reacties hierop en grensoverschrijdend gedrag. Met dit doel zijn vragen naar de frequentie van bepaalde ervaringen met de beoordeling ervan gecombineerd. Wanneer in dit hoofdstuk bijvoorbeeld wordt gesproken van ‘ongewenste seksueel getinte vragen’ betekent dit dat iemand seksueel getinte vragen heeft gekregen én dat deze over het algemeen niet leuk werden gevonden. Wanneer een bepaalde groep jongeren aangeeft vaker dergelijke vragen te krijgen, is soms lastig te beoordelen of dit nu komt omdat deze jongeren vaker seksueel getinte vragen krijgen óf dat deze jongeren dergelijke vragen gewoonweg negatiever beoordelen. Waar nodig wordt hier in de tekst uitsluitend over gegeven.

4.1 Verschillen naar leeftijd

Tabel 4.1 laat zien dat meisjes van 15 en 16 jaar relatief vaak geconfronteerd worden met ongewenste verzoeken om seksueel te cammen en ongevraagde beelden van geslachtsdelen of masturbatie. Het omgekeerde is het geval bij meisjes van 21 jaar en ouder. Meisjes van 17 en 18 jaar krijgen ook relatief vaak ongevraagd beelden van bloot of seks te zien, naast ongewenste seksueel getinte vragen. Deze verschillen zijn allemaal toe te schrijven aan de mate waarin deze meisjes met vragen, verzoeken en beelden geconfronteerd worden. Het is dus bijvoorbeeld niet zo dat meisjes van 15 en 16 jaar even vaak een verzoek krijgen om seksueel te cammen, maar deze negatiever beoordelen dan meisjes die jonger of ouder zijn.

Bij de jongens bestaan er nauwelijks verschillen tussen de afzonderlijke leeftijdsgroepen. Het enige wat opvalt is dat het maken van afspraakjes via internet toeneemt met de leeftijd. Dit wordt ook gevonden bij de meisjes. Jongens en meisjes maken dan ook vaker afspraakjes mee die niet leuk werden gevonden naarmate ze ouder zijn (niet in tabel).

Meisjes in de jongste leeftijdsgroep (12, 13 en 14 jaar) geven relatief vaak aan dat ze het afgelopen jaar iets vervelends hebben meegemaakt op internet. Dit zit niet in het aantal confrontaties met ongewenste seksueel getinte vragen, verzoeken of beelden van seksueel gedrag: hiervan krijgen de jongste meisjes er niet meer dan meisjes van andere leeftijden. Ongewenste seksueel getinte vragen krijgen meisjes op deze leeftijd zelfs relatief weinig. Waarschijnlijk heeft het relatief grote aantal dat wel eens ‘iets vervelends’ meemaakt dan ook meer te maken met de eigen reacties van de jongste meisjes (ze geven relatief vaak antwoord op een seksueel getinte vraag) en wellicht de redenen waarom ze op vragen of verzoeken ingaan.

Tabel 4.1 Verschillen naar leeftijd (%)

	n	negatieve ervaringen						reactie ^a				eigen initiatief			
		ongewenste seksueel getinte vragen gekregen	ongewenst verzoek gekregen om seksueel te cammen	ongevraagd naakt of seksueel gedrag gezien	ongevraagd opgenomen	ongewenst verzoek om afspraakje gekregen	online iets vervelends meemaakt op seksueel gebied	antwoord gegeven op een seksueel getinte vraag	ingegaan op verzoek om seksueel te cammen	blijven kijken wanneer iemand iets seksueels liet zien	afpraak gemaakt	aandringen op antwoord op seksueel getinte vraag	aandringen op seksueel getint cammen	ongevraagd naakt of seksueel gedrag laten zien	ongevraagd opnames van iemand gemaakt
jongens															
12-14 jaar	260	10	10	13	1	3	12	75	40	85	27 ▼	12	11	10	7
15-16 jaar	603	9	12	18	2	4	14	76	37	88	43 ▼	12	10	7	7
17-18 jaar	625	10	11	18	3	3	11	78	43	87	61 ▲	13	10	8	9
19-20 jaar	301	9	11	17	1	1	9	76	32	92	72 ▲	12	10	8	8
21+	307	9	9	12	1	2	10	79	41	96 ▲	70 ▲	12	6 ▼	9	8
totaal	2096	9	11	17	2	3	12	77	39	89	54	12	10	8	8
meisjes															
12-14 jaar	1804	44 ▼	47	35	3	16	38 ▲	35 ▲	12	30	24 ▼	5	4 ▲	5 ▲	4
15-16 jaar	3261	52	51 ▲	41 ▲	3	17	36	34 ▲	10 ▼	24 ▼	39 ▼	5	3	3	5 ▲
17-18 jaar	1942	56 ▲	46	38 ▲	2	17	33	28	10	22 ▼	52 ▲	4	2	2 ▼	3
19-20 jaar	671	54	42	33	2	15	33	26 ▼	12	30	59 ▲	3	3	4	2
21 +	454	50	33 ▼	24 ▼	2	16	30	31	17 ▲	39 ▲	56 ▲	3	2	2	2
totaal	8132	51	47	38	3	17	35	32	11	26	42	4	3	3	4

▼ ▲ = respectievelijk relatief laag of hoog gegeven het percentage in de totale groep, $p < .01$

^a Deze vragen zijn alleen gesteld aan degenen die geconfronteerd zijn met seksueel getinte vragen, verzoeken of beelden. De n is derhalve voor deze vragen kleiner dan het totaal.

In Tabel 4.2 is te zien dat dit laatste inderdaad het geval is. Meisjes in de jongste leeftijdsgroep geven relatief vaak antwoord op een seksueel getinte vraag omdat ze niet weten wat ze anders moeten doen, omdat ze niet onaardig of preuts willen overkomen of omdat de ander hen overhaalt of bedreigt. Daarnaast gaan ze vaker dan andere meisjes in op een verzoek om seksueel te cammen omdat ze niet weten wat ze anders moeten doen.

Tabel 4.2 Redenen om op vragen of verzoeken in te gaan naar leeftijd, bij meisjes (%)

		12-14	15-16	17-18	19-20	21+
Reden voor antwoord geven op seksueel getinte vraag	niet weten wat je anders moet doen	20▲	15	13	8	5▼
	niet onaardig of preuts over willen komen	32▲	22	22	11▼	12
	over laten halen	11▲	5	6	3	3
	ander beloofde iets	2	1	2	0	0
	bedreiging	4▲	2	2	0	1
Reden voor ingaan op verzoek om seksueel te cammen	niet weten wat je anders moet doen	18▲	11	10	5	0
	niet onaardig of preuts over willen komen	27	22	23	10	23
	over laten halen	22	21	18	10	14
	ander beloofde iets	9	4	5	5	0
	bedreiging	13	11	8	7	6

▼▲ = respectievelijk relatief laag of hoog gegeven het percentage in de totale groep, $p < .01$

4.2 Verschillen naar etnische achtergrond

In Tabel 4.3 is te zien dat er bij jongens nauwelijks verschillen tussen groepen met verschillende etnische achtergronden bestaan. Marokkaanse jongens vinden het relatief vervelend om seksueel getinte vragen te krijgen en scoren daarom hoog op het krijgen van ongewenste seksueel getinte vragen. Nederlandse jongens gaan relatief vaak in op een verzoek om iets van zichzelf te laten zien of iets seksueels te doen voor de webcam. Turkse jongens stellen relatief vaak zelf een seksueel getinte vraag, waarbij ze hier niet over ophouden als de ander geen antwoord wil geven. Maar daar is ook alles mee gezegd.

Bij de meisjes zijn meer verschillen naar etniciteit te zien. Nederlandse meisjes krijgen over de hele linie relatief veel te maken met ongewenste en ongevraagde seksuele ervaringen. Deze meisjes scoren het hoogst op de vraag naar vervelende ervaringen met seks op internet in het algemeen. Ze krijgen relatief vaak een vraag naar het lichaam of seksleven en - samen met de Antilliaanse meisjes - relatief vaak het verzoek om iets seksueels te doen voor de webcam. Nederlandse meisjes worden vaker ongevraagd geconfronteerd met beelden van geslachtsdelen of masturbatie. Mogelijk hangt hiermee samen dat ze ook vaker ongevraagd opnames van iemand anders maken. Zelf worden ze ook vaker dan andere meisjes ongevraagd opgenomen. Al deze verschillen zijn toe te schrijven aan de mate waarin deze meisjes met vragen, verzoeken en beelden worden geconfronteerd, niet zozeer aan de manier waarop dergelijke ervaringen worden beoordeeld.

Surinaamse en Marokkaanse meisjes krijgen relatief zelden een verzoek om seksueel te cammen en ze worden ook relatief zelden geconfronteerd met beelden van geslachtsdelen of masturbatie. Bij Marokkaanse meisjes is dit toe te schrijven aan de geringe mate waarin ze seksueel getinte zaken meemaken. Wanneer ze wel een seksueel getinte vraag krijgen of beelden te zien krijgen van seks of bloot, vinden ze dit juist vervelender dan andere meisjes. Dit verklaart ook de relatief hoge score op ongewenste verzoeken om afspraakjes: ze krijgen niet meer van dergelijke verzoeken, maar vinden het minder leuk om ze te krijgen. Bij Surinaamse meisjes is het omgekeerde het geval. Ze krijgen niet minder verzoeken om seksueel te cammen of minder beelden te zien, maar als dit gebeurt is het minder vaak ongewenst of ongevraagd. Surinaamse meisjes zeggen ook minder vaak dan andere meisjes

dat ze het afgelopen jaar online iets vervelends hebben meegemaakt op seksueel gebied. Wanneer ze een seksueel getinte vraag krijgen of wanneer iemand hen iets laat zien voor de webcam, geven ze ook vaker antwoord of blijven ze kijken.

Tabel 4.3 Verschillen naar etnische achtergrond (%)

	n	negatieve ervaringen						reactie ^a				eigen initiatief			
		ongewenste seksueel getinte vragen gekregen	ongewenst verzoek gekregen om seksueel te cammen	ongevraagd naakt of seksueel gedrag gezien	ongevraagd opgenomen	ongewenst verzoek om afspraakje gekregen	online iets vervelends meegemaakt op seksueel gebied	antwoord gegeven op een seksueel getinte vraag	ingegaan op verzoek om seksueel te cammen	blijven kijken wanneer iemand iets seksueels liet zien	afspraak gemaakt	aandringen op antwoord op seksueel getinte vraag	aandringen op seksueel getint cammen	ongevraagd naakt of seksueel gedrag laten zien	ongevraagd opnames van iemand gemaakt
jongens															
Nederlands	1459	10	11	17	2	3	12	76	42 ▲	88	52 ▼	12	9	8	8
Turks	53	3	14	17	4	2	13	93	40	85	65	22 ▲	19	12	11
Marokkaans	84	14 ▲	11	8	1	5	18	72	28	96	49	11	11	7	6
Surinaams	178	5	9	19	0	2	10	79	24	94	60	13	13	5	9
Antilliaans	70	11	10	18	0	3	10	76	35	90	60	17	13	8	4
Indonesisch	62	3	6	15	0	2	6	72	33	86	52	1	5	5	3
totaal	1906	9	11	17	2	3	12	77	39	89	54	12	10	8	8
meisjes															
Nederlands	6162	53 ▲	50 ▲	40 ▲	3 ▲	17	37 ▲	31	11	24 ▼	40 ▼	4	3	3	4 ▲
Turks	96	43	41	28	1	13	26	32	19	33	45	6	4	6	0
Marokkaans	389	47	24 ▼	22 ▼	2	21 ▲	29	28	15	26	42	3	2	2	2
Surinaams	507	43	33 ▼	24 ▼	1	12	22 ▼	38 ▲	13	41 ▲	46	5	3	2	2
Antilliaans	223	50	52 ▲	32	2	20	30	36	8	35	47	5	3	2	1
Indonesisch	177	46	44	36	2	12	34	29	13	19	45	3	2	2	3
totaal	8132	51	47	38	3	17	35	32	11	26	42	4	3	3	4

▼ ▲ = respectievelijk relatief laag of hoog gegeven het percentage in de totale groep, $p < .01$

^a Deze vragen zijn alleen gesteld aan degenen die geconfronteerd zijn met seksueel getinte vragen, verzoeken of beelden. De n is derhalve voor deze vragen kleiner dan het totaal.

4.3 Verschillen naar opleidingsniveau

Bij jongens zijn ook met betrekking tot opleidingsniveau weer nauwelijks verschillen te vinden. Alleen het ongevraagd zien van borsten, billen, geslachtsdelen of seksueel gedrag maken laag opgeleide jongens vaker mee dan hoog opgeleide jongens. Bij de meisjes wordt een vergelijkbaar verschil gevonden en laag opgeleide meisjes krijgen daarnaast ook meer ongewenste seksueel getinte vragen en verzoeken om iets seksueels te doen voor de webcam of om in real life af te spreken. Dit verschil zit zowel in de frequentie als de beoordeling van seksuele ervaringen. Laag opgeleide meisjes krijgen vaker het verzoek om seksueel te cammen én ze vinden het minder leuk om seksueel getinte vragen of verzoeken te krijgen. In zijn algemeenheid zeggen lager opgeleide meisjes dan ook vaker dat ze iets vervelends hebben meegemaakt dan hun hoger opgeleide seksegenoten. Dit is in overeenstemming met wat in landelijk onderzoek werd gevonden met betrekking tot negatieve seksuele ervaringen in het echte leven (De Graaf et al., 2005). De minder negatieve houding ten aanzien van camseks onder hoog opgeleide meisjes is ook terug te vinden in het feit dat deze meisjes vaker ingaan op een verzoek om seksueel te cammen en vaker blijven kijken wanneer iemand iets laat zien voor de webcam. Ook vragen ze relatief vaak aan iemand anders of hij of zij iets wil laten zien of doen voor de webcam, waarbij ze hier niet direct over ophouden als de ander dit niet wil doen.

Tabel 4.4 Verschillen naar opleidingsniveau (%)

		jongens		meisjes	
		laag	hoog	laag	hoog
ervaringen	ongewenste seksueel getinte vragen gekregen	9	10	53 ▲	48
	ongewenst verzoek gekregen om seksueel te cammen	10	13	49 ▲	42
	ongevraagd naakt of seksueel gedrag gezien	18 ▲	12	40 ▲	33
	ongevraagd opgenomen	2	2	3	2
	ongewenst verzoek om afspraakje gekregen	3	2	18 ▲	15
	op internet iets vervelends meegemaakt op seksueel gebied	11	12	36 ▲	33
reactie^a	antwoord gegeven op een seksueel getinte vraag	77	77	31	33
	ingegaan op verzoek om seksueel te cammen	40	37	10	14 ▲
	blijven kijken wanneer iemand iets seksueels liet zien	91	86	24	30 ▲
	afpraak gemaakt	58 ▲	47	44 ▲	36
initiatief	aandringen op antwoord op seksueel getinte vraag	12	13	4	5
	aandringen op seksueel getint cammen	9	12	3	4 ▲
	ongevraagd naakt of seksueel gedrag laten zien	8	7	3	3
	ongevraagd opnames van iemand gemaakt	7	9	4	4
	n	1445	634	5401	2660

NB. Laag opgeleide jongeren zijn jongeren die vmbo of mbo volgen of die niet in opleiding zijn en ten hoogste vwo hebben afgerond. Hoog opgeleide jongeren zijn jongeren die havo, vwo, hbo of wo volgen of die hbo of wo hebben afgerond. ▲ = significant hoger percentage dan het andere opleidingsniveau, $p < .01$

^a Deze vragen zijn alleen gesteld aan degenen die geconfronteerd zijn met seksueel getinte vragen, verzoeken of beelden. De n is derhalve voor deze vragen kleiner dan het totaal.

4.4 Samenhang met psychosociale en gedragsfactoren

Naast verschillen naar demografie is gekeken naar de samenhang van verschillende omgevingskenmerken, gedragsfactoren (met name de aard van het internetgebruik) en psychologische kenmerken met het meemaken van, reageren op en initiëren van seksuele ervaringen op internet. In Tabel 4.5 en 4.6 worden deze samenhangen aan de hand van Odd Ratio's gepresenteerd. Voor de interpretatie van deze Odd Ratio's wordt verwezen naar hoofdstuk 1. De selectie van deze factoren is grotendeels gebaseerd op de internationale wetenschappelijke literatuur. Voor de manier waarop deze factoren zijn gemeten, wordt verwezen naar bijlage 2.

4.4.1 Negatieve levensgebeurtenissen en seksueel misbruik

In verschillende studies is een samenhang gevonden tussen negatieve gebeurtenissen in de jeugdperiode - zoals scheiding, overlijden en ziekte van de ouders - en het meemaken van seksuele dingen op internet die men eigenlijk niet wil of 'risicogedrag' (bijvoorbeeld offline afspreken) (Mitchell, Finkelhor & Wolak, 2001; Wolak, Michell & Finkelhor, 2003; Ybarra, Leaf & Diener-West, 2004). In het huidige onderzoek wordt dit bevestigd. Voor zowel jongens als meisjes geldt dat ze vaker offline afspreken met iemand die ze op internet hebben ontmoet, naarmate ze meer negatieve levensgebeurtenissen hebben meegemaakt (Tabel 4.5 en 4.6). Meisjes die meer negatieve gebeurtenissen hebben meegemaakt, hebben daarnaast vaker een ongewenst verzoek gekregen om seksueel te cammen en vaker ongevraagd beelden van bloot of seks gezien. Meisjes met een dergelijke levensgeschiedenis zeggen vaker dat ze iets vervelends hebben meegemaakt op seksueel gebied op internet, maar dringen zelf ook vaker aan op een antwoord op een seksueel getinte vraag of om seksueel te cammen. Ook maken ze vaker zelf ongevraagd seksueel getinte opnames van iemand anders.

Een specifieke negatieve levensgebeurtenis is seksueel misbruik (hier gedefinieerd als seksuele dwang voor het 12^e jaar). De groep jongens met dergelijke ervaringen is te klein (n=26) om verbanden met seksueel misbruik bij hen te kunnen aantonen, maar bij meisjes blijkt ervaring met seksueel misbruik de kans op negatieve seksuele ervaringen en grensoverschrijding op internet te vergroten. Meisjes die voor het 12^e jaar tot seks zijn gedwongen, krijgen vaker ongewenste verzoeken om seksueel te cammen en ze zeggen ook vaker dat ze het afgelopen jaar iets vervelends hebben meegemaakt. Deze meisjes spraken in het afgelopen jaar vaker in real life af, ze dringen zelf vaker aan op seksueel cammen en lieten ook vaker zelf ongevraagd lichaamsdelen of seksueel gedrag zien voor de webcam.

4.4 Monitoring door de ouders

Monitoring ('in de gaten houden') door de ouders komt veelvuldig voor in de literatuur als factor die samenhangt met het meemaken en vertonen van grensoverschrijdend gedrag, zowel online (Berson & Berson, 2005; Wolak et al., 2003) als offline (De Graaf et al., 2005). Monitoring kan op twee manieren worden opgevat: als de mate waarin ouders dingen van hun kind weten en als de mate waarin ouders hun kind controleren. Met de eerste manier van monitoren wordt vaak wel een verband gevonden, wanneer wordt gekeken naar het

meekijken bij het surfen, het plaatsten van filters en het checken van bezochte websites meestal niet (Kienfie Liao, Khoo & Hwaang, 2005; Mitchell et al., 2001). De mate waarin kinderen zelf vertellen wat ze meemaken is dus meer van belang dan de mate waarin ouders proberen om hun gangen na te gaan. Dit is een opvoedstrategie die de mogelijkheid biedt om in te grijpen als het echt mis dreigt te gaan en tegelijkertijd jongeren de vrijheid geeft die ze op deze leeftijd nodig hebben (Meeus, Deković & Noom, 1996).

In het huidige onderzoek wordt bevestigd dat een grotere mate van monitoring samenhangt met minder negatieve seksuele ervaringen of grensoverschrijdend gedrag op internet. Meisjes van wie de ouders meer afweten, krijgen minder vaak te maken met ongewenste verzoeken of beelden. Ze geven minder vaak antwoord op seksueel getinte vragen, laten minder vaak iets zien voor de webcam, worden minder vaak opgenomen en blijven ook minder vaak kijken als iemand anders hen ongevraagd zijn of haar lichaam of seksuele gedrag toont. In zijn algemeenheid is de kans op het meemaken van vervelende seksuele ervaringen op internet voor deze meisjes kleiner. Meisjes die de ouders meer vertellen, zeggen wel vaker dat ze in het afgelopen jaar ongewenste seksueel getinte vragen kregen. Dit verband zit echter niet zozeer in de mate waarin ze seksueel getinte vragen krijgen (dit is bij deze meisjes juist lager), maar meer in de beoordeling ervan. Meisjes die zeggen dat ouders meer van hen weten, vinden het minder leuk om seksueel getinte vragen te krijgen.

Voor zowel jongens als meisjes geldt dat, naarmate de monitoring door de ouders hoger is, ze minder vaak offline afspreken. Deze jongens en meisjes dringen minder vaak zelf aan op een antwoord op een seksueel getinte vraag of seksueel cammen. Ze trekken daarnaast minder vaak ongevraagd iets uit voor de webcam en maken ook minder vaak ongevraagd opnames van anderen.

4.4.3 Frequentie internetgebruik

In verschillende studies wordt gevonden dat internetactiviteit (het aantal uren dat iemand gemiddeld per dag of week online is en/of de frequentie waarmee iemand e-mailt, chat of msn't) samenhangt met 'risicogedrag' of het meemaken van ongewenste seksuele ervaringen op internet (Berson & Berson, 2005; Kienfie Liao et al., 2005; Mitchell et al., 2001; Wolak et al., 2003; Ybarra et al., 2004). Wanneer iemand dagelijks vele uren online is, heeft hij of zij simpelweg een grotere kans om iets vervelends mee te maken dan wanneer dit veel korter het geval is.

Dit wordt in het huidige onderzoek (vooral voor meisjes) bevestigd. Meisjes die vaker op internet zitten krijgen vaker een ongewenst verzoek om te strippen of te masturberen voor de webcam en zeggen vaker dat ze het afgelopen jaar 'iets vervelends' meemaakten op seksueel gebied op internet. Zowel jongens en meisjes worden - naarmate ze vaker op internet zitten - vaker geconfronteerd met ongewenste seksuele beelden en vaker ongevraagd opgenomen. Deze verbanden zijn niet toe te schrijven aan de beoordeling van seksueel getinte vragen, verzoeken of beelden. Het is juist zo dat jongeren die meer op internet zitten dergelijke ervaringen minder vervelend vinden.

Dit verklaart wellicht dat meisjes met een hogere internetactiviteit ook vaker antwoord geven op seksueel getinte vragen of vaker blijven kijken naar seksueel getinte beelden. Ook gaan jongens en meisjes vaker in op een verzoek om seksueel te cammen, naarmate de

internetfrequentie groter is. Daarnaast wordt zowel bij jongens als meisjes een verband gevonden met eigen grensoverschrijdend gedrag. Zowel jongens als meisjes met een hogere internetfrequentie dringen vaker aan op een seksueel getint antwoord of op seksueel cammen. Ook laten ze vaker ongevraagd iets seksueels zien voor de webcam en maken ze vaker ongevraagd seksueel getinte opnames.

Tabel 4.5 Samenhang met psychosociale en gedragsfactoren bij jongens (Odd Ratio's)

	negatieve ervaringen					reactie				eigen initiatief			
	ongewenste seksueel getinte vragen gekregen	ongewenst verzoek gekregen om seksueel te cammen	ongevraagd naakt of seksueel gedrag gezien	ongevraagd opgenomen	ongewenst verzoek om afspraakje gekregen	online iets vervelends meegemaakt op seksueel gebied	antwoord gegeven op een seksueel getinte vraag	ingegaan op verzoek om seksueel te cammen	blijven kijken wanneer iemand iets seksueels liet zien	afspraakje gemaakt	aandringen op antwoord op seksueel getinte vraag	aandringen op seksueel getint cammen	ongevraagd naakt of seksueel gedrag laten zien
aantal negatieve levensgebeurtenissen									1,3				1,3
gedwongen tot seks voor het 12e jaar									0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
betrokkenheid van de ouders			1,4	3,2			1,6		1,5	1,6	1,9	2,4	2,0
frequentie van internetactiviteit									0,6	0,6			0,6
aantal afspraken rond msn met ouders	1,4				1,4	0,7		0,6	0,6	0,6			0,6
contact met gangbare waarschuwingen						0,8				0,8			
perceptie van internet risico's	1,3					0,9	0,9			0,8	0,8	0,8	0,9
flirten op het internet	0,7		1,2	2,5		1,7	1,4	1,9	1,7	2,0	2,1	2,0	1,9
gebruik sekssites (porno/informatie)	0,8			2,9		1,6	1,6	2,2	1,2	1,6	1,8	2,1	1,7
sociaal compenserende motieven				1,9	1,4		1,4			1,6	1,7	1,6	
openheid op internet ^a				2,0		1,7	1,5	1,5	1,3	1,5	1,4	1,8	1,5
depressieve gevoelens en gedachten					1,9				1,7	1,9	1,9		
positief seksueel zelfbeeld	0,3				0,6	2,8	1,8	3,6	1,9	2,3	2,2	2,5	3,0
internet gerelateerde rape myths	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,5	1,7	1,9	1,4
Nagelkerke R ²	.13	.03	.03	.25	.08	.06	.21	.16	.27	.20	.20	.19	.22

^a na controle voor bekendheid van de gesprekspartner

- = verband niet onderzocht

4.4.4 Kennis van risico's

Jongeren die zich meer bewust zijn van het risico van onveilige seks, gebruiken vaker een condoom (De Graaf et al., 2005). Iets vergelijkbaars zou kunnen gelden voor veilig internetten. Factoren die hiermee samen hangen zijn het waarschuwen van jongeren voor bepaalde internetrisico's en eventueel het maken van afspraken rondom internetgebruik. Volgens sommige onderzoekers bieden deze factoren bescherming tegen negatieve ervaringen op internet (Berson & Berson, 2005; Kienfie Liau et al., 2005).

Tabel 4.6 Samenhangen met psychosociale en gedragsfactoren bij meisjes (Odd Ratio's)

	negatieve ervaringen					reactie				eigen initiatief				
	ongewenste seksueel getinte vragen gekregen	ongewenst verzoek gekregen om seksueel te cammen	ongevraagd naakt of seksueel gedrag gezien	ongevraagd opgenomen	ongewenst verzoek om afspraakje gekregen	online iets vervelends meegemaakt op seksueel gebied	antwoord gegeven op een seksueel getinte vraag	ingegaan op verzoek om seksueel te cammen	blijven kijken wanneer iemand iets seksueels liet zien	afpraak gemaakt	aandringen op antwoord op seksueel getinte vraag	aandringen op seksueel getint cammen	ongevraagd naakt of seksueel gedrag laten zien	ongevraagd opnames van iemand gemaakt
aantal negatieve levensgebeurtenissen gedwongen tot seks voor het 12 ^e jaar	1,2	1,2			1,2				1,2	1,3	1,3		1,3	
betrokkenheid van de ouders	1,9	1,8			2,1				1,8		2,4	2,3		
frequentie van internetactiviteit	1,2	0,8	0,7	0,6	0,7	0,5	0,6	0,5	0,6	0,3	0,3	0,4	0,4	
aantal afspraken rond msn met ouders	1,7	1,6	2,4		1,5	1,5	1,6	1,5	1,3	2,3	2,7	3,0	1,9	
contact met gangbare waarschuwingen	1,1			1,2		0,9		0,9	0,8		0,8		0,8	
perceptie van internet risico's	1,2	1,1		1,1	1,1	0,8	0,8	0,8		0,8	0,7	0,7		
flirten op het internet	0,9	1,3	1,3	1,9	0,8	1,3	1,7	1,7	1,6	2,3	2,6	2,2	1,7	
gebruik sekssites (porno/informatie)	0,8	1,2	1,2	2,1	1,4	1,7	2,2	2,3	1,6	2,3	2,9	3,0	2,1	
sociaal compenserende motieven	0,9		1,8		1,3	1,6	1,8	1,5		1,8	2,0	2,0	1,3	
openheid op internet ^a	0,9	1,1	1,2	1,8	0,9	1,2	1,7	1,6	1,3	1,9	1,9	1,9	1,6	
depressieve gevoelens en gedachten	1,2	1,5	1,4	2,3	1,7	1,3	1,6		1,3	1,6	1,6	1,7		
positief seksueel zelfbeeld	0,7		1,2	1,5	0,8		1,6	1,7	2,0	1,7	2,3	2,8	2,1	
internet gerelateerde rape myths	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,4	1,7	1,6	1,3	
Nagelkerke R ²	.06	.07	.06	.13	.03	.07	.18	.16	.21	.15	.21	.26	.24	.13

^a na controle voor bekendheid van de gesprekspartner

- = verband niet onderzocht

Factoren die met risicoperceptie samen kunnen hangen zijn het waarschuwen van jongeren voor bepaalde internetrisico's en eventueel het maken van afspraken rondom internetgebruik. Volgens sommige onderzoekers bieden deze factoren bescherming tegen negatieve ervaringen op internet (Berson & Berson, 2005; Kienfie Liao et al., 2005).

Het ongewild krijgen van vragen over het lichaam of seksleven of verzoeken om offline af te spreken, hangen in het huidige onderzoek voor zowel jongens als meisjes positief samen met het aantal afspraken met de ouders. Dit zit niet in de frequentie van het krijgen van seksueel getinte vragen of verzoeken om afspraakjes: dit komt bij jongeren die meer afspraken hebben met de ouders juist minder voor. Het krijgen van dergelijke vragen of verzoeken wordt door deze jongeren echter minder leuk gevonden. Ze geven dan ook minder vaak antwoord op een seksueel getinte vraag, blijven minder vaak kijken naar seksueel getinte beelden en maken minder vaak een afspraakje in real life.

Gangbare waarschuwingen hebben op jongens minder effect dan op meisjes. Jongens die hier meer mee in contact komen geven nog wel minder vaak antwoord op een seksueel getinte vraag, en ze dringen ook zelf minder vaak aan op een antwoord dat iemand niet wil geven. Beide verbanden worden ook gevonden bij meisjes, maar meisjes gaan daarnaast ook minder vaak in op een verzoek om seksueel te cammen, ze dringen zelf niet aan op seksueel cammen en blijven minder vaak kijken naar seksueel getinte beelden, wanneer het contact met gangbare waarschuwingen groter was. Meisjes die meer in contact komen met waarschuwingen zeggen vaker ongewenste vragen, verzoeken of beelden te krijgen en vaker iets vervelends te hebben meegemaakt. Deze verbanden zijn uitsluitend toe te schrijven aan de beleving van dergelijke ervaringen: meisjes die de gangbare waarschuwingen vaker horen vinden het minder leuk om met seksueel getinte vragen, verzoek of beelden geconfronteerd te worden.

Er is echter nog wel een verschil tussen gehoord hebben dat je voor dingen moet uitkijken en *zelf* vinden dat er risico's zijn. Dit laatste - de risicoperceptie - hangt duidelijk met de reacties op allerlei seksueel getinte ervaringen samen. Jongeren die vinden dat er op internet voor meer dingen moet worden uitgekeken, gaan minder vaak in op een seksueel getinte vraag of verzoek om seksueel te cammen. Meisjes met een hogere risicoperceptie zijn ook minder vaak ongevraagd opgenomen en ze blijven minder vaak kijken naar seksueel getinte beelden. Jongens en meisjes met een hogere risicoperceptie vertonen daarnaast ook over de hele linie minder grensoverschrijdend gedrag.

Jongens en meisjes die zich meer bewust zijn van de risico's krijgen echter meer ongewenste seksueel getinte vragen en meisjes krijgen daarnaast ook meer ongewenste verzoeken om seksueel te cammen of offline af te spreken. Dit kan geheel worden toegeschreven aan de beoordeling van dergelijke vragen of verzoeken: een hogere risicoperceptie hangt samen met het negatiever beoordelen van seksuele vragen of verzoeken. Mogelijk is het zo dat jongeren die seksuele vragen en verzoeken vervelend vinden, ook beter de risico's zien van internet. Ook is het mogelijk dat jongeren die meer het gevaar zien van seksueel getinte vragen of verzoeken, deze eerder vervelend vinden.

4.4.5 Flirten

De mate waarin iemand op het internet flirt of versiert is een factor die tot op heden voor zover wij weten niet is onderzocht in relatie tot grensoverschrijdend gedrag op het internet. Wel is duidelijk dat flirten en versieren op internet veel wordt gedaan (De Graaf et al., 2005 en hoofdstuk 2 van dit rapport). Ook liggen flirten en grensoverschrijdend gedrag soms dicht tegen elkaar aan: wat de één ziet als verleiden, kan de ander hinderlijk en intimiderend vinden.

Flirten hangt voor zowel jongens als meisjes inderdaad sterk samen met vrijwel alle hier onderzochte uitkomstmaten. Over het algemeen geldt (vooral voor meisjes): hoe meer men flirt op het internet, hoe vaker men (ook) te maken krijgt met ongewenste of ongevraagde seksuele toespelingen, hoe vaker men zelf ingaat op allerlei vragen en verzoeken en hoe vaker men ook zelf wel eens te ver gaat. Echter, jongens en meisjes die vaker flirten krijgen juist minder ongewenste seksueel getinte vragen. Ook krijgen meisjes die vaker flirten juist minder vaak een ongewenst verzoek om een afspraakje. Het verband zit hem hier niet zozeer in de frequentie van het krijgen van vragen of verzoeken maar meer in de beoordeling hiervan. Vaker flirtende jongens en meisjes vinden het gewoon leuker om seksueel getinte vragen of een verzoek om af te spreken te krijgen.

4.4.6 Bezoek van sekssites

In een Singaporese studie werd een verband gevonden tussen zowel opzettelijk als onopzettelijk bezoek van pornosites en het offline afspreken met iemand die men online heeft ontmoet (Kienfie Liau et al., 2005). Het bezoeken van websites die informatie geven over seksualiteit is voor zover bekend niet onderzocht in dit verband, maar het bezoeken van erotische en informatieve sites hangt zeer sterk met elkaar samen en vormt in het huidige onderzoek één schaal. De score op deze schaal hangt voor zowel jongens als meisjes samen met het vaker antwoord geven op vragen of instemmen met verzoeken, het maken van afspraken in real life en het zelf aandringen op seksuele contacten. Daarnaast zeggen jongens en meisjes die vaker sekssites bezoeken vaker dat ze in het afgelopen jaar ongevraagd zijn opgenomen. Meisjes die vaker sekssites bezoeken zeggen daarnaast ook vaker dat ze een ongewenst verzoek kregen om seksueel te cammen of dat ze ongevraagd werden geconfronteerd met beelden van geslachtsdelen of masturbatie. Deze meisjes zeggen vaker dat ze iets vervelends hebben meegemaakt op seksueel gebied op internet in het afgelopen jaar. Net als bij 'flirten' wordt ook hier een negatief verband gevonden met het krijgen van ongewenste seksueel getinte vragen dat kan worden toegeschreven aan de beoordeling van dergelijke vragen: bezoekers van sekssites vinden het minder vervelend om dergelijke vragen te krijgen.

4.4.7 Verlegenheid en openheid

Peter, Valkenburg en Schouten (2005) ontwikkelden een model voor de vorming van online vriendschappen bij adolescenten. Openheid op internet (de mate waarin men online praat over intieme onderwerpen als seks, geheimen en verliefdheid) en sociaal compenserende

motieven (de mate waarin men chat om zich minder verlegen te voelen of omdat men dan meer durft te zeggen) bleken hier een belangrijke rol in te spelen. In het huidige onderzoek is geëxploreerd in hoeverre dit ook het geval is met betrekking tot negatieve seksuele ervaringen, eigen reacties op vragen en verzoeken en eigen (grensoverschrijdende) initiatieven. Openheid op internet is hier nagevraagd met betrekking tot de laatste persoon die aan de contactlijst op msn is toegevoegd. Omdat de mate waarin iemand deze persoon kent een sterke rol speelt voor de mate van openheid tegenover hem of haar is hiervoor gecontroleerd.

De verbanden met openheid zijn zeer vergelijkbaar met de verbanden met flirten. Zowel jongens als meisjes die (ongeacht de mate waarin ze iemand kennen) meer open zijn, geven vaker antwoord op een seksueel getinte vraag en dringen vaker aan op een antwoord van de ander, ze gaan vaker in op een verzoek om seksueel te cammen en dringen vaker zelf aan op seksueel cammen, ze laten vaker ongevraagd iets zien voor de cam, blijven vaker kijken als iemand anders iets laat zien en ze maken vaker afspraakjes en ongevraagd opnames. Ook zijn ze vaker zelf ongevraagd opgenomen. Daarnaast krijgen meisjes die meer open zijn vaker het verzoek om seksueel te cammen en vaker ongevraagd beelden te zien van geslachtsdelen of masturbatie. Het krijgen van seksueel getinte vragen en verzoeken om afspraakjes vinden deze meisjes minder vervelend, waardoor ze minder vaak aangeven dat ze in het afgelopen jaar een ongewenste seksueel getinte vraag of ongewenst verzoek om een afspraakje kregen.

Dit laatste geldt ook voor meisjes die vaker msn'en om sociale beperkingen te compenseren (bijvoorbeeld om zich minder verlegen te voelen of omdat ze dan meer durven te zeggen). Jongens en meisjes die msn'en om sociaal compenserende redenen stellen vaker seksueel getinte vragen en vragen vaker aan iemand om iets seksueels te doen voor de cam, waarbij ze op één of andere manier druk uitoefenen. Ook gaan deze jongeren vaker in op een verzoek om seksueel te cammen, laten ze vaker ongevraagd iets zien voor de cam en werden ze vaker opgenomen. Zowel jongens als meisjes met een hogere score op sociale compensatie geven vaker aan dat ze het afgelopen jaar iets vervelends meemaakten.

4.4.8 Depressieve gevoelens en gedachten

Verschillende studies vinden een verband tussen ongewenste seksuele internetervaringen en de mate van depressieve gevoelens (Mitchell et al., 2001; Ybarra et al., 2004). In de huidige studie werden dergelijke verbanden ook gevonden. Jongens als meisjes met een hogere score op depressie (waarin een laag zelfbeeld en interpersoonlijke problemen zijn opgenomen) zeggen vaker dat ze het afgelopen jaar een afspraak maakten met iemand die ze op internet hadden ontmoet. Deze jongens en meisjes dringen vaker aan op een seksueel getint antwoord of seksueel cammen. Meisjes met meer depressieve gevoelens gaan daarnaast ook vaker in op een seksueel getinte vraag of seksueel getint verzoek en doen ook vaker ongevraagd iets seksueels voor de webcam. Deze meisjes zeggen dat ze het afgelopen jaar vaker ongewenste seksueel getinte vragen, verzoeken en beelden kregen en vaker ongevraagd werden opgenomen. Dit zit hem niet in de beoordeling van dergelijke ervaringen: meisjes met meer depressieve gevoelens krijgen daadwerkelijk vaker seksueel getinte vragen of het verzoek om iets seksueels te doen voor de webcam. Zowel jongens als meisjes zeggen vaker dat ze in het

afgelopen jaar iets vervelends hebben meegemaakt op seksueel gebied op internet, naarmate ze meer depressieve gevoelens hebben.

In de inleiding van dit hoofdstuk werd al gezegd dat uit de hier beschreven verbanden geen causaliteit kan worden afgeleid. Ook bij de mate van depressieve gevoelens is het aannemelijk dat deze zowel oorzaak kunnen zijn van negatieve ervaringen (jongeren die niet lekker in hun vel zitten gaan vaker over grenzen van anderen heen en kunnen de eigen grenzen minder goed bewaken) als het gevolg (het meemaken van vervelende dingen op internet zorgt ervoor dat iemand depressieve gevoelens ontwikkelt). Ook is mogelijk dat beide het gevolg zijn van een gezamenlijke oorzaak (bijvoorbeeld: negatieve ervaringen tijdens de kindertijd hebben tot gevolg dat iemand depressieve gevoelens ontwikkelt en kwetsbaarder is voor negatieve seksuele ervaringen op internet).

4.4.9 Seksueel zelfbeeld

Het seksuele zelfbeeld bestaat uit drie componenten: de mate waarin iemand bezig is met seks ('seks is voor mij belangrijk' of 'ik ben nog niet aan seks toe (inverse)'), de mate van seksueel zelfvertrouwen ('ik denk dat ik best aantrekkelijk ben' of 'ik denk dat ik wel goed ben in bed') en de afwezigheid van schuld- en schaamtegevoelens rondom seksualiteit. Met elkaar vormen deze componenten een schaal die meet in hoeverre iemand met seks bezig is en in hoeverre iemand zich hier goed bij voelt. Omdat de componenten uit deze schaal ook samenhangen met grensoverschrijdend gedrag in het echte leven (De Graaf et al., 2005), bestond de verwachting dat dit ook zou gelden voor ervaringen met grensoverschrijding op internet.

Jongens met een positief seksueel zelfbeeld hebben minder vaak iets negatiefs meegemaakt op internet, meisjes hebben minder vaak een ongewenst verzoek om een afspraakje gekregen. Zowel jongens als meisjes met een positief seksueel zelfbeeld hebben minder ongewenste seksueel getinte vragen gekregen. Dit zit vooral in het minder negatief beoordelen van vragen en verzoeken. Dit uit zich ook in het reageren op en initiëren van seksueel getinte ervaringen. Jongeren met een positief seksueel zelfbeeld gaan vaker in op seksueel getinte vragen en verzoeken en ze doen ook meer uit eigen beweging: vragen stellen, anderen verzoeken om te strippen, ongevraagd dingen laten zien en ongevraagd opnemen.

4.4.10 Internet gerelateerde verkrachtingsmythen

In de literatuur rondom grensoverschrijdend gedrag komen 'rape myths' veelvuldig als determinant naar voren (De Graaf et al., 2005; Vanwesenbeeck et al., 1999). Jongens die overgaan tot grensoverschrijdend gedrag zijn het vaak meer eens met uitspraken als 'als een meisje zich sexy kleedt, vraagt ze erom om aangerand te worden' of 'soms moet een jongen gewoon een beetje aandringen om seks te krijgen'. Deze rape myths hebben we vertaald naar de internetsituatie (bijvoorbeeld: 'als een meisje sexy foto's van zichzelf op internet zet, vraagt ze erom dat jongens seksueel getinte opmerkingen gaan maken'). Inderdaad blijken jongens en meisjes die het in sterkere mate eens zijn met dergelijke uitspraken, vaker seksueel getinte vragen te stellen of iemand te vragen om te strippen of te masturberen voor de webcam, waarbij ze niet direct ophouden als de ander dit weigert. Deze jongens en meisjes

laten vaker ongevraagd de billen, borsten of geslachtsdelen voor de webcam zien en nemen ook vaker ongevraagd iemand met de webcam op.

In de tabellen 4.5 en 4.6 is tenslotte te zien dat het wel of niet meemaken van bepaalde negatieve ervaringen, niet zo goed kan worden ‘voorspeld’ vanuit de factoren die hier zijn onderzocht (dit is te zien aan de lage R^2 , zie hoofdstuk 1). Ongevraagd opgenomen zijn hangt nog het sterkst samen met de onderzochte factoren, zowel bij de jongens als de meisjes. Dit is minder iets wat iemand ‘overkomt’, omdat je hiervoor toch ook eerst iets moet hebben laten zien. De grotere eigen invloed op dergelijke ervaringen bepaalt waarschijnlijk (deels) dat deze ervaring sterker met psychosociale en gedragsfactoren samenhangt. Ook bij het reageren op en initiëren van seksuele ervaringen is de hoeveelheid verklaarde variantie groter.

4.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk is gekeken of er demografische, psychosociale of gedragsmatige factoren zijn die samenhangen met het al dan niet meemaken van ongewenste ervaringen, de manier waarop er op seksueel getinte vragen en verzoeken wordt gereageerd en of men zelf wel eens iets doet op seksueel gebied waarbij druk wordt gebruikt of wat ongevraagd gebeurt.

Bij de jongens worden nauwelijks samenhangen met demografische kenmerken gevonden: ze maken ongeacht leeftijd, etnische achtergrond of opleidingsniveau ongeveer dezelfde dingen mee. Bij meisjes ligt dat anders. Meisjes van 12 tot 14 jaar maken vaker iets vervelends mee op internet. Deze jonge meisjes gaan relatief vaak in op een seksueel getinte vraag of verzoek vanuit verwarring of onder druk. Meisjes van 15 tot en met 18 jaar krijgen relatief veel te maken met ongewenste vragen, verzoeken en beelden, maar ze gaan hier relatief zelden op in. In de oudste leeftijdsgroep (21 jaar en ouder) komen ongewenste ervaringen juist wat minder vaak voor. In deze leeftijdsgroep wordt wel vaker in real life afgesproken (ook door de jongens). Meisjes van 21 jaar en ouder gaan ook vaker in op een verzoek om seksueel te cammen en ze blijven vaker kijken naar beelden van geslachtsdelen of masturbatie. Nederlandse meisjes krijgen - vergeleken met meisjes met een andere etnische achtergrond - verreweg het meest te maken met ongewenste of ongevraagde seksuele aandacht. Dat geldt ook voor laag opgeleide meisjes, vergeleken met hoger opgeleide. Hoog opgeleide meisjes vinden seksuele vragen en verzoeken minder vervelend dan laag opgeleide meisjes, ze gaan hier dan ook vaker op in en vragen ook vaker zelf aan iemand om iets uit te trekken of iets seksueels te doen voor de webcam.

Het krijgen van ongewenste seksueel getinte vragen of verzoeken of het ongevraagd zien van seksuele beelden, zijn veel minder goed te verklaren vanuit verschillende omgevings-, psychologische en gedragsfactoren dan het reageren op of zelf initiëren van seksueel getinte contacten op internet. Verbanden met het krijgen van ongewenste seksueel getinte vragen en verzoeken om een afspraakje kunnen vrijwel allemaal worden toegeschreven aan de beoordeling ervan. De onderzochte factoren verklaren dus niet zozeer welke jongeren seksueel getinte vragen of verzoeken om afspraakjes vaker krijgen dan anderen, maar wel welke jongeren dit vervelend vinden. Ook hier geldt dat dit slechts in zeer geringe mate kan worden verklaard.

Een interessant cluster van factoren is frequentie van internetgebruik, openheid op internet, msn'en ter compensatie van sociale beperkingen, flirten, sekssites bezoeken en positief seksueel zelfbeeld. Jongeren die hoog scoren op deze factoren worden gekenmerkt door openheid (vooral op internet), (seksuele) internetactiviteit en assertiviteit. Meisjes die hier hoog op scoren, krijgen minder vaak te maken met ongewenste seksueel getinte vragen en verzoeken om een afspraakje. Deze meisjes krijgen weliswaar vaker vragen of verzoeken dan meisjes die minder open, actief en assertief zijn, maar beoordelen deze minder negatief. Toch gaat het bij deze meisjes ook vaker over de grens heen, want ze krijgen vaker te maken met ongewenste verzoeken om te strippen voor de webcam, zien vaker ongevraagd iemand strippen of masturberen voor de webcam, worden vaker ongevraagd opgenomen en zeggen vaker dat ze iets vervelends hebben meegemaakt. Jongens en meisjes die hoog scoren op deze factoren gaan vaker in op seksueel getinte vragen of verzoeken en blijven ook vaker kijken als iemand hen iets laat zien. Daarnaast gaan jongens en meisjes met deze kenmerken vaker over de grenzen van anderen heen: ze dringen vaker aan op antwoorden die iemand eerder niet wilde geven of op seksueel cammen, ze nemen vaker ongevraagd iemand op en later vaker ongevraagd iets seksueels zien.

Naast dit cluster van factoren speelt voor meisjes een rol hoe de levensgeschiedenis gekleurd is en hoe ze zich ten tijde van het onderzoek voelden. Zo krijgen meisjes die meer negatieve levensgebeurtenissen hebben meegemaakt (zoals scheiding, ruzie thuis of overlijden van de ouders), die voor het 12^e jaar seksueel misbruikt zijn en/of die meer depressieve gevoelens rapporteren, vaker ongewenst het verzoek om seksueel te cammen en vaker ongevraagd beelden van naakt of seks te zien. Ook zeggen deze meisjes vaker dat ze iets vervelends hebben meegemaakt.

Een cluster van beschermende factoren is te vinden in de mate waarin de ouders op de hoogte zijn van wat hun kind doet en met wie, afspraken die met de ouders worden gemaakt over msn, contact met waarschuwingen en de mate waarin jongeren zelf vinden dat er risico's zijn. Naarmate ouders meer van hun kind op de hoogte zijn, er meer afspraken zijn gemaakt, men vaker te horen krijgt wat de risico's van internet zijn en ook zelf vindt dat er risico's bestaan, vindt men het vervelender om seksueel getinte vragen of verzoeken te krijgen of om ongevraagd geconfronteerd te worden met geslachtsdelen of seksueel gedrag voor de webcam. Daardoor zeggen jongeren die meer afspraken hebben, vaker waarschuwingen horen en die zich meer bewust zijn van de risico's bijvoorbeeld dat ze juist vaker ongewenste seksueel getinte vragen krijgen.

Monitoring door de ouders (de mate waarin ze op de hoogte zijn van wat het kind doet en met wie) is wel een duidelijk beschermende factor, zowel in het geconfronteerd worden met als in het reageren op en initiëren van seksuele contacten. Het maken van afspraken met de ouders werkt vooral remmend met betrekking tot het maken van afspraakjes in het echte leven en het ongevraagd maken van seksueel getinte opnames. Daarnaast werkt de mate waarin jongeren *zelf* vinden dat je moet uitkijken op internet sterker samen met minder reageren of en initiëren van seksueel getinte contacten, dan het simpelweg in contact komen met gangbare waarschuwingen.

5 ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

In dit hoofdstuk zal worden besproken in hoeverre jongeren, die iets vervelends hebben meegemaakt, steun hebben gezocht in hun directe omgeving of bijvoorbeeld bij hulpverlening of politie. Daarnaast wordt beschreven wat jongeren zelf denken dat jongeren die iets vervelends hebben meegemaakt, zou kunnen helpen.

5.1 Sociale steun bij negatieve ervaringen

Eén op de drie meisjes en één op de acht jongens maakte in het afgelopen jaar op internet iets vervelends mee op seksueel gebied (paragraaf 3.6). Een meerderheid van de jongens (58%) en één derde van de meisjes heeft het hier destijds met niemand over gehad. Wanneer hier wel met iemand over wordt gesproken, is dit meestal een vriend of vriendin. Daarnaast nemen meisjes ook nog wel regelmatig de moeder of een ander familielid in vertrouwen.

Tabel 5.1 Sociale steun bij negatieve ervaringen (%)

		jongens	meisjes
Indien er het afgelopen jaar iets vervelends is gebeurd op seksueel gebied: aan iemand verteld?	aan niemand	58▲	35
	aan een vriend of vriendin	35	56▲
	aan mijn moeder	6	15▲
	aan een broer, zus of ander familielid	5	10▲
	aan mijn vader	7	5
	aan iemand op school	2	4
	aan de beheerder van de website	3	3
	aan de politie	1	2
	aan iemand anders	2	3
	n	256	2952
Indien aan niemand verteld: waarom niet?	ik vond het niet nodig	79▲	65
	ik wist me geen raad met de situatie	7	12
	ik was bang dat de ander boos zou worden	5	10▲
	ik was bang dat ik er de schuld van zou krijgen	3	10▲
	ik was bang dat ik niet meer zou mogen msn'en van mijn ouders	5	14▲
	ik was bang dat de ander me preuts zou vinden	1	3
	ik voelde me schuldig	3	6
	ik schaamde me	13	19
	ik wist niet aan wie ik het moest vertellen	9	14
	ik dacht dat het geen zin zou hebben om het te vertellen	6	11
	anders	7	8
	n	147	1056

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

Wanneer jongeren met niemand over een vervelende ervaringen spreken, gebeurt dit meestal omdat ze het niet nodig vinden. Ook de antwoorden uit de 'anders' categorie vallen hier vaak onder. Er wordt dan gezegd 'dat er niet echt iets ergs is gebeurd' of 'ik kon het zelf wel

oplossen'. Toch zegt nog één op de vijf meisjes hier dat ze er uit schaamte niet over hebben gesproken en één op de zeven zegt dat ze niet wisten aan wie ze het moesten vertellen of dat ze bang waren dat ze dan niet meer zouden mogen msn'en. Eén op de acht meisjes zegt dat ze zich geen raad wist met de situatie en één op de 10 dat ze dacht dat de ander boos zou worden of dat ze er de schuld van zouden krijgen. Op de totale groep heeft 1,3% van de jongens en 3,6% van de meisjes op internet wel eens iets vervelends meegemaakt op seksueel gebied én hier met niemand over gesproken uit schaamte-, schuld-, of angstgevoelens.

5.2 Ondersteuningsbehoeften bij negatieve ervaringen

Bijna de helft van de meisjes en twee vijfde van de jongens kent wel iemand in de omgeving die iets vervelends heeft meegemaakt. Het komt dan het meeste voor dat de ander het verzoek had gekregen om te strippen of iets seksueels te doen voor de webcam, met het zien van lichaamsdelen of seksueel gedrag via de webcam op een goede tweede plaats. Ondanks dat jongeren maar zelden aangeven dat er opnames van hen zijn gemaakt (paragraaf 3.4), kent een derde van de jongens en meisjes wel iemand anders van wie opnames zijn gemaakt.

Tabel 5.2 Ondersteuningsbehoeften bij negatieve ervaringen

		jongens	meisjes
Ken jij iemand die iets vervelends heeft meegemaakt?	ja, één persoon	20	25 ▲
	ja, meerdere personen	22	23
	n	2091	8098
Indien ja: wat hebben ze dan meegemaakt?	iemand stelde een vervelende vraag over zijn of haar lichaam	35	42 ▲
	iemand stelde een vervelende vraag over zijn of haar seksleven	28	36 ▲
	iemand vroeg of hij of zij zich uit wilden kleden voor de webcam	44	54 ▲
	iemand vroeg of hij of zij iets seksueels wilde doen voor de webcam	43	48 ▲
	iemand liet naakte lichaamsdelen zien voor de webcam	44	50 ▲
	iemand deed iets seksueels voor de webcam	37	44 ▲
	iemand maakte webcam-opnames van hem/haar	35	34
	iemand had webcam-opnames van hem haar verspreid	38	39
	iemand bleef aandringen om een afspraakje te maken	32	33
n	938	4093	
Wat zou jongeren die zoiets hebben meegemaakt het beste kunnen helpen?	een gesprek met zijn/haar ouders	42	42
	een gesprek met zijn/haar vrienden	47	52 ▲
	een gesprek met een dokter, psycholoog of andere hulpverlener	32	38 ▲
	een gesprek met iemand op school (leraar of vertrouwenspersoon)	25	28 ▲
	er op internet over praten met leeftijdsgenoten (online praatgroep)	24	25
	een praatgroep in het echt	20	28 ▲
	het melden op internet	18	21 ▲
	het melden bij de politie	35	40 ▲
	anders	9 ▲	6
n	2078	8024	

▲ = significant hoger percentage dan de andere sekse, $p < .01$

Zowel jongens als meisjes denken dat bij een dergelijke ervaring een gesprek met vrienden het beste helpt. Praten met de ouders komt op een tweede plaats, het melden bij de politie op een derde plaats. Bij de 'anders' categorie wordt gezegd dat ze niks hoeven te doen ("gewoon vergeten") of dat niks helpt, soms wordt ook gezegd dat iemand zelf beter moet uitkijken ("eigen schuld"). Sommigen zeggen hier ook dat ze niet zouden weten hoe je zo iemand het beste kunt helpen.

5.3 Samenvatting

Meer dan de helft van de jongens en één op de drie meisjes die het afgelopen jaar op internet iets vervelends meemaakten op seksueel gebied, heeft hier met niemand over gepraat. De meest genoemde reden hiervoor is dat dit niet nodig was: het voorval werd niet ernstig genoeg gevonden of ze hadden geen hulp nodig bij de verwerking ervan. Toch zegt ook een zorgwekkend aantal meisjes dat ze er niet over gepraat hebben uit schaamte of angst. Wanneer er wel over wordt gesproken, gebeurt dit meestal met vrienden. Dit is ook hetgeen wat jongeren die iets vervelends hebben meegemaakt het beste zou kunnen helpen, vindt men.

6 CONCLUSIES

De nieuwe seksuele realiteit op internet zou een seksuele revolutie genoemd kunnen worden. Net als bij de seksuele revolutie in de 60-er en 70-er jaren van de vorige eeuw, zijn er via het internet vele nieuwe vormen van seksuele betrekkingen mogelijk waarvan door een nieuwe generatie jongeren voor het eerst massaal gebruik wordt gemaakt. Voor veel jongeren is dit ontegenzeggelijk een positieve ontwikkeling die met beide handen wordt aangegrepen. Evenals tijdens de seksuele revolutie van de vorige eeuw, zijn er echter behalve winnaars ook verliezers. De nieuwe paden worden ook ingeslagen door jongeren bij wie dit medium minder goed past, die er op de één of andere manier niet die invulling aan kunnen geven die voor hen prettig is, of die in de interactie met anderen aan het kortere eind trekken. In dit laatste hoofdstuk zal duidelijk worden in welke mate jongeren met seks op internet worden geconfronteerd en voor welke jongeren dit meer of minder welkom is.

Seks is een belangrijk thema op internet

De zoektocht naar seks of een relatie op internet is een nieuwe en frequente bezigheid van deze generatie jongeren. Een meisje van 18 jaar verwoordt dit mooi wanneer ze zegt: “Vroeger was seks de liefde bedrijven. Nu is het gewoon een game!” Een overgrote meerderheid van de actief internettende jongeren (82% van de jongens en 73% van de meisjes) heeft het afgelopen half jaar wel eens geflirt op het net. Eén op de vier jongens en één op de vijf meisjes heeft naar eigen zeggen het afgelopen half jaar wel eens cyberseks met iemand gehad. Dat is een groter deel dan eerder in landelijk onderzoek werd gevonden (De Graaf et al., 2005). Iets meer dan de helft van de jongens (57%) en iets minder dan de helft van de meisjes (42%) heeft in het afgelopen jaar een afspraakje ‘in real life’ gehad met iemand die ze op internet hadden ontmoet.

Tweeënzeventig procent van de jongens en 83% van de meisjes hebben het afgelopen jaar een vraag gekregen naar hun uiterlijk (“heb je grote borsten?”) of hun seksleven (“heb je het al eens gedaan?”) en 40% van de jongens en 57% van de meisjes hebben in die periode wel eens het verzoek gekregen om iets uit te trekken voor de webcam of iets seksueels te doen. Ongeveer eenderde van de jongens en een tiende van de meisjes laat bij een dergelijk verzoek inderdaad iets zien voor de webcam. Over het algemeen doen ze dit dan omdat ze het zelf leuk, spannend of opwindend vinden. Voor de jongens geldt dat sterker dan voor de meisjes.

Grote mate van seksestereotypie in seksuele ervaringen op internet

Over de hele linie zien we grote verschillen tussen jongens en meisjes, vooral in de beleving van seksueel getinte ervaringen, de manier waarop ze hiermee omgaan en de redenen om wel of niet op seksueel getinte vragen en verzoeken te reageren. Over het algemeen biedt het internet jongens kennelijk meer leuke mogelijkheden op seksueel gebied dan meisjes. Zo vindt 62% van de meisjes het over het algemeen (helemaal) niet leuk om een seksueel getinte vraag te krijgen, tegenover 13% van de jongens. Vooral een verzoek om te strippen of seksuele handelingen te verrichten voor de webcam vinden meisjes vervelend: 83% van de meisjes die wel eens een dergelijk verzoek krijgen geeft dit aan, tegenover 28% van de jongens. Het zien van beelden van het naakte lichaam of seksuele gedrag van iemand anders via de webcam vindt slechts 5% van de jongens niet leuk, tegenover 63% van de meisjes.

Jongens blijven dan ook eigenlijk altijd wel kijken als zoiets gebeurt, ook als hen niet van tevoren werd gevraagd of ze dit wilden zien. Jongens gaan ook veel vaker in op seksueel getinte vragen of verzoeken dan meisjes. Wanneer meisjes hierop ingaan, doen ze dit vaker dan jongens om redenen anders dan dat ze dit zelf wilden, bijvoorbeeld omdat ze niet preuts of onaardig over wilden komen, omdat ze niet wisten wat ze anders moesten doen of omdat de ander hen overhaalde of bedreigde. Gezien deze grote mate van seksestereotypie dienen interventies gericht op de preventie van seksuele intimidatie en seksueel geweld op internet seksespecifiek te worden opgezet.

Ongewenste vragen, verzoeken en beelden worden niet snel echt vervelend gevonden

Veel jongens en meisjes die in het afgelopen jaar werden geconfronteerd met seksueel getinte vragen, verzoeken en beelden én die aangaven dat ze dit over het algemeen niet leuk vinden, vinden toch niet dat ze ‘iets vervelends’ hebben meegemaakt. Kennelijk kunnen jongeren dergelijke ervaringen makkelijk van zich af laten glijden. De beoordeling of een ervaring wel of niet vervelend is, heeft veel te maken met de eigen reactie op de gebeurtenis en de motieven achter deze reactie (namelijk of de reactie een eigen keuze was of werd gemotiveerd vanuit verwarring, overhalen of dwang). Wanneer op een verzoek wordt ingegaan omdat de ander druk of dwang uitoefende, wordt de ervaring, begrijpelijkerwijs, veel vaker als ‘vervelend’ betiteld. Dit komt bij meisjes van 12 tot 14 vaker voor dan bij meisjes die ouder zijn, mogelijk omdat de vaardigheden om de eigen grenzen te bewaken op deze leeftijd minder goed ontwikkeld zijn.

Maar zelfs als iemand aangeeft dat iets ‘vervelend’ was, hoeft dit nog niet heel ernstig te zijn. Veel van deze vervelende ervaringen zijn volgens de jongeren die dit hebben meegemaakt bijvoorbeeld niet de moeite van het bespreken waard: ze hebben er met niemand over gesproken en geven ook aan dat dit niet nodig was. Mogelijk zorgt de anonimiteit op internet die de kans op vervelende ervaringen vergroot, er ook voor dat vervelende ervaringen op internet minder ernstig worden ervaren dan ervaringen in het echte leven (Barak, 2005). De kans dat je op internet iemand tegenkomt die zijn geslachtsdeel laat zien is bijvoorbeeld veel groter dan dat iemand dat op straat laat zien, maar wanneer dit op straat gebeurt, is de impact veel groter.

Nederlandse, laag opgeleide meisjes van 15 tot en met 18 jaar grootste risico

Nederlandse meisjes en meisjes tussen de 15 en 18 jaar worden relatief vaak geconfronteerd met ongewenste seksueel getinte vragen of verzoeken en ze krijgen vaker ongevraagd beelden te zien van iemands geslachtsorganen of seksuele gedrag. Vergelijkbare verschillen worden gevonden voor laag versus hoog opgeleide meisjes. Naast het feit dat laag opgeleide meisjes vaker met dergelijke ervaringen worden geconfronteerd, speelt hier ook de beoordeling ervan een rol. Hoog opgeleide meisjes vinden het over het algemeen minder vervelend om seksueel getinte vragen of verzoeken te krijgen. Bij jongens worden nauwelijks verschillen naar demografische achtergrond gevonden, ook niet als het gaat om het eigen (grensoverschrijdende) gedrag. Dit is niet overeenkomstig met landelijke gegevens omtrent grensoverschrijdend gedrag in real life, waar laag opgeleide jongens zich bijvoorbeeld vaker schuldig aan maken dan hoog opgeleide jongens (De Graaf et al., 2005).

Negatieve ervaringen liggen in het verlengde van seksuele activiteit en assertiviteit

Op grond van psychologische en gedragsmatige factoren valt niet goed te 'voorspellen' wie een grotere of kleinere kans heeft om geconfronteerd te worden met ongevraagde en ongewenste seksualiteit op internet. Factoren die hier (vooral bij meisjes) nog wel mee samenhangen, zijn openheid op het internet (ook ter compensatie van beperkte sociale vaardigheid in het dagelijks leven), de frequentie van internetgebruik, het bezig zijn met seks op internet (door bijvoorbeeld te flirten en sekssites te bezoeken) en een positief seksueel zelfbeeld (in het algemeen bezig zijn met seks, seksueel zelfvertrouwen hebben en je niet schamen of schuldig voelen op seksueel gebied).

Jongens en meisjes die hoog scoren op deze factoren, maken in zijn algemeenheid relatief veel mee op seksueel gebied op internet, maar ervaren dit minder negatief. Het krijgen van seksueel getinte vragen is voor zowel jongens als meisjes met deze kenmerken zelden ongewenst. Echter, in het spel van praten en flirten krijgen vooral meisjes toch ook te maken met negatieve ervaringen. Meisjes die open, (seksueel) actief en assertief zijn op internet krijgen vaker het verzoek om seksueel te cammen, ze gaan hier vaker op in en worden vaker ongevraagd opgenomen. Ze krijgen ook vaker beelden te zien van geslachtsdelen of masturbatie en zeggen vaker dat ze het afgelopen jaar 'iets vervelends' meemaakten.

Rol ouders: afspraken maken helpt, op de hoogte zijn is belangrijker

Afspraken die jongeren met hun ouders hebben over msn, hangen nauwelijks samen met de mate waarin jongens en meisjes worden geconfronteerd met seksueel getinte vragen, verzoeken of beelden. Wel is het zo dat jongens en meisjes minder vaak antwoord geven op een seksueel getinte vraag of blijven kijken naar seksueel getinte beelden naarmate er meer afspraken met de ouders zijn gemaakt. Ook maken zij minder vaak afspraakjes en maken zij minder vaak ongevraagd opnames van anderen.

Met de mate waarin de ouders op de hoogte zijn van het gaan en staan van hun kinderen (dit wordt ook wel 'monitoring' genoemd), worden voor meisjes wel verbanden met seksueel getinte confrontaties gevonden én zijn de verbanden met de eigen reacties en het eigen grensoverschrijdende gedrag sterker. Dit is echter - vergeleken met het maken van afspraken - tevens een kenmerk van de relatie met de ouders dat niet eenvoudig te verbeteren is wanneer dit nodig zou zijn. Het gaat namelijk om meer dan enkel 'in de gaten houden'. Het heeft betrekking op de algehele verhouding tussen ouders en kinderen. Die verhouding moet dusdanig zijn dat kinderen zelf bereid zijn om aan de ouders te vertellen wat ze uitspoken. Ouders staan voor de uitdaging het klimaat te scheppen waarin dit mogelijk is.

Enkel waarschuwen helpt nauwelijks, bewustzijn van seksuele risico's wel

Vrijwel alle jongeren zijn wel eens in contact geweest met waarschuwingen uit voorlichtingscampagnes over veilig internetten. De waarschuwing die men het minst heeft gehoord, is dat met een webcam opnames gemaakt kunnen worden, zonder dat je dit weet. De mate waarin iemand in contact is geweest met waarschuwingen, hangt voor zowel jongens als meisjes slechts in lichte mate samen met de manier waarop ze op seksueel getinte ervaringen reageren of de mate waarin ze zelf grensoverschrijdend gedrag vertonen. Weten welke risico's er zijn, is een eerste voorwaarde om je hiertegen te kunnen beschermen, maar zeker geen garantie. Zeker wanneer de kennis van deze risico's al redelijk groot is, zullen andere

middelen moeten worden ingezet om de kans op negatieve ervaringen en grensoverschrijdend gedrag te verkleinen.

Met risicoperceptie - de mate waarin jongeren *zelf* vinden dat er risico's zijn - zijn de gevonden verbanden al iets sterker. Jongens en meisjes die zich bewust zijn van de risico's geven bijvoorbeeld minder snel antwoord op seksueel getinte vragen en laten ook minder snel (gevraagd of ongevraagd) iets zien voor de webcam. Ook dringen ze zelf minder snel aan op een antwoord op een seksueel getinte vraag of op seksueel cammen. De grote uitdaging voor de seksuele opvoeding gaat dus, in het algemeen én specifiek inzake seks op internet, verder dan alleen het waarschuwen van jongeren. De seksuele vorming zal er met name in moeten slagen daadwerkelijk risicobesef bij te brengen én oplossingen aan te leren, met name bij diegenen die in deze nieuwe realiteit het meeste risico lopen.

Niet alle jongeren kunnen ergens met hun vervelende ervaringen terecht

Van de groep jongeren die naar eigen zeggen 'iets vervelends' meemaakte op seksueel gebied, zegt meer dan de helft van de jongens en eenderde van de meisjes dat ze hier met niemand over hebben gepraat. De meest genoemde reden hiervoor is dat dit niet nodig was: het voorval werd niet ernstig genoeg gevonden of ze hadden geen hulp nodig bij de verwerking ervan. Toch zegt ook een zorgwekkend aantal meisjes dat ze er niet over gepraat hebben uit schaamte. Op de totale groep heeft 1,3% van de jongens en 3,6% van de meisjes wel eens iets vervelends meegemaakt én hier met niemand over gesproken uit schaamte-, schuld-, of angstgevoelens. Voor deze groep jongeren zou een plek moeten komen (online of offline) waar ze anoniem terecht kunnen om over deze vervelende ervaringen te praten en waar ze de ondersteuning kunnen krijgen die wenselijk is.

BIJLAGE 1 CONCEPTEN IN DE VRAGENLIJST

concept	omschrijving	items	bron
instemming	verklaring op de hoogte te zijn van onderwerp van onderzoek en mee te willen doen	2	eigen
demografische variabelen			
sekse	ben je een jongen of een meisje	4	De Graaf et al., 2005
leeftijd	hoe oud ben je	5	Idem
opleidingsniveau	huidig opleidingsniveau (schoolgaand) of niveau van de hoogst afgeronde opleiding (niet schoolgaand)	6-9	Idem
ethniciteit	zelfbenoeming	10	Ter Bogt et al., 2003
thuissituatie			
woonsituatie	thuis- of uitwonend	12	Blauw Research
negatieve levensgebeurtenissen	negatieve levensgebeurtenissen die betrekking hebben op ouders (bv ziekte, verslaving, overlijden, scheiding)	13	Rotterdamse jeugdmonitor
betrokkenheid ouders	hoeveel weten de ouders van doen en laten van kind (ook op internet)	14-15	Ter Bogt et al., 2003
afspraken met ouders	afspraken met ouders rond msn	16	SAFT, 2003
internetgebruik			
frequentie internetgebruik	aantal uur per week op internet	18	Lenhart, 2005
locatie	locatie van de pc waarmee men meestal op internet zit	19	Blauw Research
doel	wat er op internet wordt gedaan	20	Blauw Research
motivatie msn	reden waarom men msn't	21	Peter et al., 2005
seksueel gerelateerd gebruik	gebruik van internet voor informatie zoeken, porno bekijken, contact zoeken	22	De Graaf et al., 2005
contact met waarschuwingen	al dan niet in contact geweest met boodschappen uit gangbare waarschuwingcampagnes	23	SAFT, 2003
bron van waarschuwingen	bron van deze waarschuwende boodschappen	24	Berson & Berson, 2005
risico-perceptie anderen	waar (andere) jongeren voor moeten oppassen op internet	25	eigen
sociale contacten op msn			
msn-contacten	aantal personen in contactlijst op msn	27	Lenhart, 2005
msn met vreemden	toevoegen van 'vreemden' aan contactlijst afgelopen jaar	28	mijn kind online
geslacht laatste msn-contact	geslacht van degene die laatste aan contactlijst is toegevoegd	29	Peter et al., 2005
closeness laatste msn-contact	geslacht van degene die laatste aan contactlijst is toegevoegd	30	Peter et al., 2005

concept	omschrijving	items	bron
openheid laatste msn-contact	geslacht van degene die laatste aan contactlijst is toegevoegd	31	Peter et al., 2005
verliefdheid via internet	al dan niet wel eens verliefd zijn geweest op internetcontact	32	eigen
verkering via internet	al dan niet wel eens verkering gekregen met internetcontact	33	mijn kind online
seksuele voorkeur	aantrekking tot jongens dan wel meisjes	34	De Graaf et al., 2005
seksueel getinte vragen op internet			
seksueel getinte vragen ontvangen	frequentie ontvangen van seksueel getinte vragen (bijvoorbeeld over uiterlijk of seksueel gedrag)	36	Finkelhor et al., 2000
algemene beoordeling antwoord geven	beoordeling van erg leuk tot erg vervelend al dan niet antwoord gegeven	37	eigen
motieven antwoord geven	redenen dat iemand antwoord heeft gegeven	38	eigen
andere reactie	wat iemand gedaan heeft, indien geen antwoord werd gegeven	39	eigen
seksueel getinte vragen gesteld	wat iemand gedaan heeft, indien geen antwoord werd gegeven	40	Blauw Research
rekening houden met de ander	frequentie stellen van seksueel getinte vragen (bijvoorbeeld over uiterlijk of seksueel gedrag)	41	eigen
	ophouden met stellen van seksueel getinte vragen indien ongewenst	42	eigen
seksueel getinte verzoeken op internet			
ontvangen van seksueel getinte verzoeken	frequentie ontvangen van verzoeken om zich uit te kleden of om iets seksueels te doen voor de webcam	44	Finkelhor et al., 2000
algemene beoordeling verzoek inwilligen	beoordeling van erg leuk tot erg vervelend al dan niet iets laten zien of iets doen	45	eigen
motieven verzoek inwilligen	redenen dat iemand lichaam of gedrag heeft laten zien	46	eigen
andere reactie	redenen dat iemand lichaam of gedrag heeft laten zien	47	eigen
	wat iemand gedaan heeft, indien niet aan verzoek gehoor werd gegeven	48	Blauw Research
betaald cammen	afgelopen jaar geld gekregen voor erotisch cammen	49	eigen
uitzenden van seksueel getinte verzoeken	zelf aan iemand vragen om lichaam of seksueel gedrag te laten zien	50	eigen
type ontvanger	aard van de relatie met degene aan wie dit werd gevraagd	51	eigen
rekening houden met de ander	ophouden met doen van seksueel getinte verzoeken indien ongewenst	52	eigen
seksueel getinte beelden op internet			
confrontatie met naakt of seksueel gedrag	frequentie van zien van beelden van naakte lichaam of seksuele gedrag van de ander	54	eigen
algemene beoordeling gevraagd/ongevraagd	beoordeling van erg leuk tot erg vervelend beelden van tevoren met elkaar besproken	55	eigen
blijven kijken	al dan niet blijven kijken naar beelden van naakt of seksuele gedrag	56	eigen
		57	eigen

concept	omschrijving	items	bron
andere reactie	wat iemand gedaan heeft, indien niet blijven kijken	58	Blauw Research
motieven voor kijken	motieven om te blijven kijken	59	eigen
tonen van naakt of seksueel gedrag	zelf ongevraagd naakte lichaam of seksuele gedrag laten zien	60	eigen
rekening houden met de ander	ophouden laten zien van naakt of seksueel gedrag indien ongewenst	61	eigen
opnames maken met de webcam			
opnames van jou gemaakt	frequentie iemand anders opnames gemaakt van naakte lichaam of seksuele gedrag	63	eigen
algemene beoordeling gevraagd/ongevraagd	beoordeling van erg leuk tot erg vervelend van tevoren toestemming gevraagd	64	eigen
verspreiding	frequentie verspreiding van seksueel getinte opnames	65	eigen
algemene beoordeling zelf foto's online	beoordeling van erg leuk tot erg vervelend al dan niet zelf wel eens sexy foto's online gezet	66	eigen
opnames van de ander gemaakt	al dan niet zelf wel eens sexy foto's online gezet	67	eigen
gevraagd/ongevraagd	frequentie zelf opnames gemaakt van naakte lichaam of seksuele gedrag van iemand anders	68	eigen
type ontvanger	van tevoren toestemming gevraagd	69	eigen
doel opnames	aard van de relatie met degene aan wie dit werd gevraagd	70	eigen
	wat iemand met deze opnames heeft gedaan	71	eigen
		72	eigen
afspraken via internet			
verzoek om afspraak	frequentie van verzoeken om afspraken buiten het internet	74	SAFT, 2003
algemene beoordeling afspraak gemaakt	beoordeling van erg leuk tot erg vervelend frequentie van afspraken buiten het internet	75	eigen
algemene beoordeling	beoordeling van erg leuk tot erg vervelend	76	De Graaf et al., 2005
reden beoordeling alleen of samen	reden dat afspraak niet leuk was (incl. seksuele dwang) al dan niet iemand meenemen naar offline afspraken	77-78	eigen
ervaring met meetings	al dan niet wel eens naar meeting geweest	79	eigen
omvang laatste meeting	aantal personen aanwezig bij laatste meeting	80	eigen
motivatie meeting	reden om naar een meeting te gaan	81	eigen
		82	eigen
		83	eigen
sociale steun en ondersteuningsbehoefte			
intimidatie totaal	mate waarin men in afgelopen jaar te maken had met negatieve seksuele ervaringen op internet	85	eigen
sociale steun	al dan niet gepraat over meest negatieve ervaring en persoon of personen met wie men hierover gesproken heeft.	86	eigen
reden geen sociale steun gezocht	redenen waarom men hier niet met anderen over heeft gesproken	87	Sandfort & vanwesenbeeck, 2000

concept	omschrijving	items	bron
kennis van intimidatie anderen	al dan niet iemand kennen die wel eens iets vervelends heeft meegemaakt en aard van voorval(len)	88-89	eigen
ondersteuningsbehoefte	inschatting behoefte aan steun van jongeren die iets vervelends hebben meegemaakt	90	eigen
psychosociale determinanten			
algemene gesteldheid	depressiviteit, interpersoonlijke problemen en negatief zelfbeeld	92	verkorte Child Depression Inventory
seksueel zelfbeeld	seksueel zelfvertrouwen, schuld&schaamte, angst en preoccupatie	93	Van Fulpen et al., 2003
attitude t.a.v. grensoverschrijdend gedrag	cognities rondom grensoverschrijdend gedrag op of via internet	94	eigen
ervaring met seksuele dwang IRL			
slachtofferschap	al dan niet ooit tot seks gedwongen	96	De Graaf et al., 2005
leeftijd eerste dwang	zo ja: leeftijd eerste keer gedwongen	97	De Graaf et al., 2005
daderschap	al dan niet iemand anders gedwongen	98	De Graaf et al., 2005
afsluiting			
open eindvraag	wil je nog iets kwijt	100	Mijn Kind Online
bereidheid tot medewerking	bereidheid om mee te doen aan eventuele interviews	101	De Graaf et al., 2005

BIJLAGE 2 PSYCHOMETRISCHE KENMERKEN SCHALEN

	<u>Item-rest correlatie</u>
<i>Monitoring door de ouders, Cronbach's alpha= .85</i>	
- hoeveel weet je moeder van wie je vrienden zijn	.47
- hoeveel weet je moeder van waar je bent na schooltijd	.55
- hoeveel weet je moeder van wat je doet in je vrije tijd	.58
- hoeveel weet je moeder van wat je doet op internet	.50
- hoeveel weet je vader van wie je vrienden zijn	.61
- hoeveel weet je vader van waar je bent na schooltijd	.67
- hoeveel weet je vader van wat je doet in je vrije tijd	.72
- hoeveel weet je vader van wat je doet op internet	.62
<i>Afspraken met ouders over msn, Cronbach's alpha= .73</i>	
- dat ik het tegen ze zeg als er iets vervelends gebeurt	.47
- dat ik niet mijn naam, adres of telefoonnummer aan iemand geef	.55
- dat ik geen vreemden accepteer	.50
- dat ik niet met mensen afspreek die ik op internet heb ontmoet	.61
- dat ik me netjes gedraag	.37
<i>Frequentie van internetactiviteit, Cronbach's alpha= .70</i>	
- hoeveel uur zit je gemiddeld per dag op internet?	.27
- hoe vaak doe je de volgende dingen? Chatten	.29
- hoe vaak doe je de volgende dingen? Msn'en	.40
- hoe vaak doe je de volgende dingen? Een groepsgesprek voeren op msn	.45
- hoe vaak doe je de volgende dingen? Met iemand samen achter de computer zitten om te msn'en	.45
- hoe vaak doe je de volgende dingen? Cammen	.45
- hoe vaak doe je de volgende dingen? Website bouwen en bijhouden	.36
- hoe vaak doe je de volgende dingen? Profielsites bezoeken	.42
- hoe vaak doe je de volgende dingen? Webloggen	.39
<i>Sociaal compenserende motieven, Cronbach's alpha= .80</i>	
- ik msn om me minder verlegen te voelen	.59
- ik msn om erbij te horen	.49
- ik msn omdat ik dan makkelijker kan praten	.64
- ik msn om verkering of een relatie te krijgen	.51
- ik msn omdat ik dan meer durf te zeggen	.71
- ik msn omdat iedereen het doet	.43
<i>Gebruik sekssites, Cronbach's alpha= .77</i>	
- een porno-website bekeken	.63
- een website bekeken die informatie geeft over seks	.63
<i>Flirten op internet, Cronbach's alpha= .85</i>	
- Hoe vaak heb je met iemand geflirt op internet	.73
- Hoe vaak heb je iemand proberen te versieren op internet	.73

Contact met gangbare waarschuwingen, Cronbach's alpha= .90

- hoe vaak hoor jij dat je nooit je naam, adres of telefoonnummer aan een onbekende op internet moet geven	.80
- hoe vaak hoor jij dat je nooit je naam, adres of telefoonnummer op een website moet zetten	.81
- hoe vaak hoor jij dat op internet niet iedereen is wie hij of zij zegt dat 'ie is	.79
- hoe vaak hoor jij dat iemand met de webcam opnames van jou kan maken, zonder dat je dit weet	.63
- hoe vaak hoor jij dat je beter niet alleen kunt afspreken met iemand die je via internet hebt ontmoet	.76

Perceptie van internet risico's, Cronbach's alpha= .68

- jongeren moeten oppassen dat ze iets vertellen over zichzelf waar ze later spijt van krijgen	.34
- jongeren moeten oppassen dat ze iets voor de webcam doen waar ze later spijt van krijgen	.43
- jongeren moeten oppassen dat iemand foto's van je maakt waar ze je later mee kunnen pesten of chanteren	.42
- jongeren moeten oppassen voor nep-modellenbureaus	.38
- jongeren moeten oppassen voor pedofielen	.43
- jongeren moeten oppassen voor mensen die alleen maar op seks uit zijn	.41

Openheid op internet, Cronbach's alpha= .93

- hoeveel vertel je degene die je het laatst toevoegde op msn over hoe je je voelt?	.77
- hoeveel vertel je hem/haar over waar je je zorgen over maakt?	.82
- hoeveel vertel je hem/haar over geheimen?	.83
- hoeveel vertel je hem/haar over verliefd zijn?	.76
- hoeveel vertel je hem/haar over je seksleven?	.64
- hoeveel vertel je hem/haar over dingen waar je je voor schaamt?	.78
- hoeveel vertel je hem/haar over dingen waar je je schuldig over voelt?	.79

Depressieve gevoelens en gedachten, Cronbach's alpha= .90

- ik ben de hele tijd verdrietig	.71
- het zal nooit goed met mij aflopen	.68
- ik doe alles verkeerd	.72
- niets is nog leuk	.74
- ik haat mezelf	.76
- ik heb het gevoel dat ik elke dag moet huilen	.75
- ik voel me de hele tijd eenzaam	.71
- ik heb geen vrienden	.47

Positief seksueel zelfbeeld, Cronbach's alpha= .83

- ik denk dat ik best aantrekkelijk ben	.39
- als ik seksuele gevoelens heb (of zou hebben) schaam ik me inverse	.45
- voor mij is seks belangrijk	.60
- ik denk dat ik wel goed ben (of zou zijn) in seks	.62
- ik vind seks vies inverse	.54
- ik wil van alles uitproberen op het gebied van seks	.41
- als iemand me leuk vindt, voel ik me onzeker over hoe ik eruit zie inverse	.34
- ik voel me schuldig als ik seksuele gevoelens heb (of zou hebben) inverse	.43
- ik ben nog niet aan seks toe inverse	.63
- als iemand me leuk vindt, weet ik niet wat ik moet doen inverse	.47
- ik vind het eng om een seksuele relatie aan te gaan inverse	.60
- ik denk vaak aan seks	.44

Internet gerelateerde rape myths, Cronbach's alpha= .59

- als een meisje sexy foto's van zichzelf op internet zet, vraagt ze erom dat jongens seksueel getinte opmerkingen gaan maken .41
- als je met iemand afspreekt via internet, kun je ervan uitgaan dat diegene seks wil .38
- iemand met een sexy nickname moet niet raar opkijken als iemand geil wil cammen .43

LITERATUUR

- Barak, A. (2005). Sexual Harassment on the Internet. *Social Science Computer Review*, 23, 1, 77-92.
- Berson, I.R., & Berson, M.J. (2005). Challenging Online Behaviors of Youth. *Social Science Computer Review*, 23, 1, 29-38.
- Blauw Research (2004). *Veilig internetten*.
- Blauw Research (2005). *Internet in de klas*.
- Bogt, T. ter, Dorsselaer, S. van & Vollebergh, W. (2003). *Psychische gezondheid, risicogedrag en welbevinden van Nederlandse scholieren, HBSC Nederland 2002*. Utrecht: Trimbos.
- Finkelhor, D., Mitchell, K.J., & Wolak, J. (2000). *Online victimization: A report on the Nation's youth*. Alexandria: National Centre for Missing & Exploited Children.
- Fulpen, M. van, Bakker, F., Breeman, L., Poelman, J., Schaalma, H., & Vanwesenbeeck, I. (2002). *Vmbo-scholieren, seksualiteit en seksuele vorming: een effectonderzoek naar de vernieuwde versie van het lespakket 'Lang leve de liefde'*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Graaf, H. de, Meijer, S., Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25^e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005*. Delft: Eburon.
- Kienfie Liau, A., Khoo, A., & Hwaang, P. (2005). Factors Influencing Adolescents Engagement in Risky Internet Behavior. *CyberPsychology & Behavior*, 8, 6, 513-520.
- Lenhart, A. (2005). *Protecting teens online*. Washington: Pew Internet & American Life Project.
- Meeus, W., Deković, M., & Noom, M. (1996). Opvoeding en probleemgedrag in de adolescentie. *Pedagogisch Tijdschrift*, 21, 325-340.
- Mitchell, K.J., Becker-Blease, K.A., & Finkelhor, D. (2005). Inventory of problematic internet experiences encountered in clinical practice. *Professional Psychology: Research and Practice*, 36, 5, 498-509.
- Mitchell, K.J., Finkelhor, D., Wolak, J. (2001). Risk factors for and impact of online sexual solicitation of youth. *JAMA*, 285, 23, 3011-3014.
- Peter, J., Valkenburg, P., & Schouten, A.P. (2005). Developing a model of adolescent friendship formation on the internet. *CyberPsychology & Behavior*, 8, 5, 423-430.
- SAFT - Safety Awareness Facts and Tools (2003). *Children's study: Investigating online behaviour*. NCTE/SAFT. <http://www.ncte.ie/InternetSafety/Publications/d1736.PDF>
- Sandfort, T., & Vanwesenbeeck, I. (2000). *Omgangsvormen, werkbeleving en diversiteit bij de Nederlandse politie*. Delft: Eburon.
- Stahl, C., & Fritz, N. (2002). Internet safety: Adolescents' self-report. *Journal of Adolescent Health*, 31, 7-10.
- Wolak, J., Finkelhor, D., & Mitchell, K.J. (2004). Internet-initiated sex crimes against minors: Implications for prevention based on findings from a national study. *Journal of Adolescent Health*, 35, 424.e11-424.e20.
- Wolak, J., Mitchell, K.J., & Finkelhor, D. (2003). Escaping or connecting? Characteristics of youth who form close online relationships. *Journal of Adolescence*, 26, 105-119.
- Ybarra, M.L., Leaf, P.J. & Diener-West, M. (2004). Sex differences in youth-reported depressive symptomatology and unwanted internet sexual solicitation. *Journal of Medical Internet Research*, 6, 1, p. e5.
- Vanwesenbeeck, I., Zessen, G. van, Ingham, R., Jaramazovič, E. & Stevens, D. (1999). Factors and processes in heterosexual competence and risk: an integrated review of the evidence. *Psychology and Health*, 14, 25-50.